

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

**KUR'AN-I KERİM'DE "REA" FİİLİNİN
GEÇTİĞİ YERLER**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN

Doç. Dr. Gıyasettin ARSLAN

HAZIRLAYAN

Hülya ÖZTEKİN

ELAZIĞ -2007

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

KUR'AN-I KERİM'DE "REA" FİİLİNİN GEÇTİĞİ YERLER

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**Bu yüksek Lisans tezi/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından
oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.**

Jüri Başkanı

Üye

Doç. Dr. Gıyasettin ARSLAN

(DANIŞMAN)

Üye

Yukarıdaki Jüri üyelerinin imzası tasdik olunur.

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Ahmet AKSİN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KUR'AN-I KERİM'DE "REA" FİİLİNİN GEÇTİĞİ YERLER

Hülya ÖZTEKİN

T.C.

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Tefsir Bilim Dalı

2007 Sayfa:VIII+79

Kur'an-ı Kerim'de geçen ve 295 yerde değişik kip ve siygalarda kullanılan "Rea" fiili;

Gözle görmek, yüz yüze gelmek, tanık olmak, şahit olmak, gerçekte yüzleşmek, incelemek,, bir şeyin mahiyetini kavramak, algılamak, inanmak, anlamak, idrâk etmek, kalp ile görmek, göstermek, seyretmek, bakmak, Rüyada görmek ve gösteriş anlamlarına gelmektedir.

Bu fiilin sadece kâmuslarda geçen kısır sözlük anlamlarıyla yetinilirse o zaman Rea fiilinin Türkçe'ye çevirilerinde anlam düşüklüğü yaşanabilir.

Anahtar Kelimeler: Rea, görmek, bakmak, seyretmek

SUMMARY

MASTER THESIS WITH THEIR MEANINGS THE VERBS “REA”IN THE KOR’AN.

Hülya ÖZTEKİN

Fırat University
The Institute of Social
Sciences and Postgraduate Study in Interpretation Department

2007; Page:VIII-79

This post graduate study that I prepared is about the meanings of the verbs “REA” which are used in the KOR’AN.

In the first chapter of this study we tried to investigate the meaning of the verb “REA” in different dictionaries.

In the second chapter, we tried to explain in which meanings the verb “REA” was with the help of interpretation.

In the third chapter, we dealt on the meaning of “REA” verb which is mentioned in 79 different places in the KOR’AN.

Key words: Rea, see, observe, look at, view.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR	VIII

I.BÖLÜM

REA FİİLİNİN SÖZLÜK ANLAMI	1
----------------------------------	---

II.BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE REA FİİLİNİN KULLANIMI	4
1. GÖZLE GÖRMEK ANLAMI	5
2. İNANMAK ANLAMI	8
3. HABER VERMEK, AÇIKLAMAK ANLAMI	10
4. BİLDİRMEK, ÖĞRETMEN ANLAMI	12
5. TANIK OLMA ANLAMI	14
6. KALP İLE GÖRME, İDRAK ETME ANLAMI	15
7. RÜYA ANLAMI	18
8. Rİ'YA, GÖSTERİŞ ANLAMI	21

III.BÖLÜM

KUR'AN'DA RAE FİİLİ	26
BAKARA : 55-73-144-165-166-167-243-260-264-128-258. AYETLER	27
ALİ İMRAN : 13-23-143-152 . AYETLER	29
NİSA: 38-44-49-51-60-61-105-142-153 . AYETLER	30
MAİDE : 31-52-62-80-83 . AYETLER	32
EN'AM : 6-25-27-30-40-46-47-68-74-75-76-77-78-93-94 . AYETLER	34

ARAF : 27-60-66-143-145-146-148-149-198 . AYETLER	37
ENFAL : 43-44-47-48-50 . AYETLER	39
TEVBE : 26-40-94-105-126-127 . AYETLER	41
YUNUS : 46-50-54-59-88-97 . AYETLER	43
HUD :27-28-29-63-70-84-88-91 . AYETLER	43
YUSUF :4-5-24-28-30-31-35-36-43-59-78-100 . AYETLER	45
RAD :2-12-40-41 . AYETLER	46
İBRAHİM :19-24-28-49 . AYETLER	47
NAHL : 14-48-79-85-86 . AYETLER	48
İSRA :1-60-62-99 . AYETLER	48
KEHF :17-39-47-49-53-63 . AYETLER	49
MERYEM : 26-74-75-77-83 . AYETLER	50
TAHA :10-23-46-56-89-92-107 . AYETLER	50
ENBİYA : 30-36-37-44 . AYETLER	52
HACC :2-5-18-63-65 .AYETLER	53
MÜMİN : 93-95 . AYETLER	53
NUR : 40-41-43 . AYETLER	53
FURKAN : 12-21-22-40-41-42-43-45 . AYETLER	54
ŞUARA : 7-61-75-201-205-218-225 . AYETLER	56
NEML : 10-20-40-44-86-88-93 .AYETLER	57
KASAS : 6-31-64-71-72 .AYETLER	58
ANKEBUT : 19-67 .AYETLER	58
RUM : 24-37-48-51 .AYETLER	59
LOKMAN : 10-11-20-29-31 . AYETLER	59
SECDE : 12-27 . AYETLER	60
AHZAB : 9-19-22 . AYETLER	60

SEBE : 6-9-27-31-33-51 . AYETLER	61
FATIR : 8-12-27-40 . AYETLER	62
YASİN : 31-71-77 . AYETLER	63
SAFFAT : 14-55-102-105 . AYETLER	63
SAD : 62 .AYETLER	63
ZÜMER : 21-38-58-60-75 . AYETLER	64
MÜ'MİN : 13-29-69-77-81-84-85 . AYETLER	65
FUSSİLET : 15-29-39-52-53 . AYETLER	65
ŞÜRA : 22-44-45 . AYETLER	66
ZUHRUF : 42-48 . AYETLER	66
CASİYE : 23-28 . AYETLER	67
AHKAF :4-10-23-24-25-33-35 . AYETLER	67
MUHAMMED : 20-30 . AYETLER	68
FETİH :27-29 . AYETLER	68
TUR : 44 . AYETLER	69
NECM : 11-12-13-18-19-33-35-40 . AYETLER	69
KAMER : 2. AYET	70
VAKİA : 58-63-68-71. AYETLER	70
HADİD : 12-20 . AYETLER	70
MÜCADELE : 7-8-14 . AYETLER	71
HAŞR : 11-21 . AYETLER	71
CUMA : 11 . AYET	71
MÜNAFİKUN :4-5 . AYETLER	71
MÜLK : 3-19-27-28-30 . AYETLER	72
KALEM : 26 . AYET	72
HAKKA : 7-8 . AYETLER	72

MEARİC : 6-7 . AYETLER	73
NUH :15 . AYET	73
CİN : 24 . AYET	73
İNSAN : 13-19-20 . AYETLER	73
NAZİAT: 20-36-46 . AYETLER	74
TEKVİR :23. AYET	74
MUTAFFİFİN : 32. AYET	74
FECR : 6. AYET	74
BELED :7 . AYET	74
ALAK :7-9-11-13-14 . AYETLER	74
ZİLZAL : 6-7-8 . AYETLER	75
TEKASÜR : 6-7 . AYETLER	76
FİL : 1. AYET	76
MAUN : 1-6 . AYETLER	76
NASR : 2. AYET	76
SONUÇ	77
BİBLİYOGRAFYA	78
ÖZGEÇMİŞ	79

ÖNSÖZ

Kur'an-ı Kerim ilahi bir kitap olması hasebiyle O'nu okuyan diğer kitaplardan farklı ve eşsiz olduğunu hemen fark edecektir. Bu ayetlerin dizilişinde, sıralanmasında, konulardaki anlatım farklılığıyla ortaya çıkacaktır. Çünkü herhangi bir konu veya kıssa ile açıklama yapılırken bir başka konuya geçilir. Bu da Kur'an'ın okuyucusunu sıkmadan onu okumasını sağlar. Bu insanın en ince ayrıntısına, hücrelerinin içine kadar nasıl yarattığını bilen Hz. Allah'ın yarattığı insanın neye, hangi şekilde ihtiyacını bilmesindedir. Konular birbirini takip etse belli bir sıralamaya göre monoton bir şekilde devam etseydi diğer kitaplardan farkı kalmaz ve ilgi çekmesi zorlaşır. Oysa bu şekilde farklı bir şekilde dizilişle insanların ilgisini üzerinde toplar ve farklı bir kaynaktan yani insan aklının bir ürünü olmadığı ortaya çıkar.

Bu tezi hazırlarken ilk başta “rea” fiilinin kaç türlü değişik manada geçeceği düşünülebilir. Fakat ayetlerin içeriği, iniş sebepleri ve anlamlarıyla birlikte ek alınca sadece “görme” olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu fiili, meal, sözlük ve tefsirlerin yardımı ve insan akıl ve mantık algılamasına uygun çağrışım yapan anlamları tesbit etmeye çalıştık.

Bu konunun ciddi bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Çünkü her ayette aynı anlamı alırsak anlam bozulmasına sebep vermiş olur ve Kur'an-ı tam anlamıyla anlayamamış oluruz.

Bu çalışmamızın birinci bölümünde “rea” fiilinin çeşitli sözlüklerde hangi anlamlara geldiğini ve müteradifi olan kelimeleri incelemeye çalıştık.

İkinci Bölümde “rea” fiilinin Kur'an içerisinde başlıca hangi anlamlarda kullanıldığını tefsirler yardımıyla anlatmaya gayret ettik.

Üçüncü bölümde ise “rea” fiilinin Kur'an'da 195 yerde değişik şekillerde nasıl ve hangi anlamlara geldiğini anlatmaya çalıştık.

Bu konuda elimizden gelen gayreti gösterdik. her şeyin doğrusunu Yüce Yaratıcı en iyi bir şekilde görür ve bilir.

KISALTMALAR

a.g.e : Adı geçen eser

A.S. : Aleyhi's Selam

H.z. : Hazreti

R.a : Radiyallahu Anh

S : Sayfa

S.A.V : Sallallahu Aleyhi Vesellem

Yay. : Yayınları

I. BÖLÜM

REA FİİLİNİN SÖZLÜK ANLAMI

REA FİİLİNİN SÖZLÜK ANLAMI

Rea fiili Kur'an-ı Kerim'de değişik yerlerde farklı anlamlara gelmektedir. Bu fiil aldığı eklerle şöyle anlamlara gelmektedir: Göz ile görmek, yüz yüze gelmek, karşılaşmak, gerçekle yüzleşmek, incelemek, algılamak, bir şeyin mahiyetini kavramak, hissetmek, bakmak, seyretmek, müşahede etmek, tanık olmak, göstermek, bilgi vermek, mucize göstermek, inanmak, değerlendirmek, bilincine varmak, idrak etmek, izah etmek, bulmak, anlamak, açıklamak, izah etmek, şahit olmak manalarındadır.

Kur'an-ı Kerim'de 295 ayette geçen "rea" fiili yukarıda aldığım anlamlara gelmektedir. Bunları daha sonraki bölümde ayet ayet açıklamaya çalışacağız. Bu anlamların böyle farklı olması arap dilinde her sözcüğün değişik anlamlara da gelmesidir.

"Rea" fiili el-müna'd'de şu anlamlara gelir: Gözle bakmak veya akılla bakmak zannetmek.¹

El-Beyan'da ise:

- 1) Gözle ve akılla ve kalb ile bakmak
- 2) Gözle görmek
- 3) İnanmak sanmak
- 4) Bizzat gözüyle gördü
- 5) Görüşüne katıldı
- 6) Kabul etti
- 7) Düş gördü (uyurken)²

Lisan-ul Arab'da ise: Gözle görmek, göz ve kalb ile görmek, göz ve kalb ile bakmak manalarındadır.³

¹ Ma'lu, Lewis, El-Müncid, Darul Meşrik, Beyrut 1973, s. 243.

² Erkan, Arif, El-Beyan-Büyük Arapça -Türkçe Lügat, yasin Yay. İstanbul 2004, Cilt 1, s. 1206.

³ Ebul Fadl, Cemaleddin, Muhammed b. Mukrim İbn Mansur el Ensari, Lisan'ul -Arab, Beyrut/Lübnan 2003, Cilt.14, s. 360.

Mucem'ul –Vasit'te: Göz duyu organı ile görmek, göz duyu organı ile bakmak, zannetmek sanmak, inanmak, tedbir almak, araştırmak, önlem almak gibi anlamlara gelmektedir.⁴

Yeni kamusa ve örnek sözlüğe göre: Görmek, inanmak, sonunu düşünmek, bilmek, sanmak gibi anlamlara gelmektedir.⁵

El-Mevarid'e göre "rea" fiili: Görme duygularıyla görmek. Tefekkürle, kalble görmek. Akıl ile idrak etmek, bir şeye inanmak, itikad etmek, sonunu düşünmek, "Rü'ye" diye geçerse uykuda görülen rüya, düş görmek, "Riae" olarak geçerse riya, gösteriş yapmak riyakar anlamlarına gelir. Ayrıca bir şeyi görmek, birbirini görmek, görüşmek, karşısına çıkıp görmek, karşılaşmak, şüphelenmek, bilmek, sanmak manalarına da gelmektedir.⁶

Rea filinin müteradifleri

Nazara : Bakmak

Teferrace : Seyretmek, bakmak

Şehede : tanık olmak suretiyle bakmak

Şafe: Halk dilinde bakmak

⁴ Zeyyad, İbrahim Mustafa Ahmed Hasan, Hamid Abdulkadir Muhammed Ali Naccar, Mucem'ul Vasit, İslamı kitapları Neşriyat, Kahire 1970, Cilt 1, s. 320.

⁵ Yolcu, M. İsmet, Örnek Sözlük, Eđit-san basımyayını Ankara 1996s. 376; Topaloğlu, Bekir Hayreddin Karaman, Arapça-Türkçe Yeni Kamus, Nesil Yay., İstanbul 1995, s. 121.

⁶ Sari, Mevlüt, El-Mevarid, Bahar Yay. İstanbul, s.561-562.

II. BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE "REA" FİİLİNİN KULLANIMI

A. KUR'AN-I KERİM'DE REA FİİLİNİN KULLANIMI

Rea fiili ve bu fiilden türeyen kelimeler Kur'an-ı Kerim'de 295 yerde geçmektedir.

Bu fiil geçtiği ayetlerde farklı farklı anlamlara gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de, "rea" fiili yaklaşık sekiz değişik anlamda kullanılmıştır. Bunlar; Göz ile görmek, inanmak, haber vermek-açıklamak, bildirmek-öğretmek, tanık olmak, kalp ile görmek-idrak etmek, rüya, gösteriş anlamlarında kullanılmıştır.

1. GÖZ İLE GÖRMEK ANLAMAMI

"Rea" fiili, göz ile görmek anlamında Kur'an-ı Kerim'de yaklaşık olarak 130 kadar ayette geçmektedir. Göz ile görmek fiili ayetlerin çoğunda görmek, müşahede etmek, anlamları da vardır.

وَمِنْهُمْ مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا
لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّهُمْ سَاطِرُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ لَئِنْ كُنَّا إِلَّا نَجَادِ
إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

İçlerinden, (Kur'an okurken) seni dinleyenler de var. Onu anlamamaları için kalpleri üzerine perdeler (gereriz), kulaklarına ağırlık koyarız. Her türlü mucizeyi görseler de onlara inanmazlar. Hatta tartışmak üzere sana geldiklerinde inkâr edenler, "Bu (Kur'an) evvelkilerin masallarından başka bir şey değil" derler.⁷

Bu ayet hakkında Seyyid Kutub şöyle demektedir. Ayette kalblerindeki perdelemeyi anlatmak için "ekine" ve kulaklarındaki sağırlandırmayı anlamak içinde "vakr" kelimeleri kullanılıyor. Bu kelimelerden "ekine" söz konusu kalblerin dışarıdan gelen mesajlara açılıp onları anlamalarına engel olan kılıflar, perdeler anlamına gelirken, "vakr" sözcüğü söz konusu kulakların fonksiyonlarını yerine getirmelerine, işitmelerine engel olan sağırlık anlamında kullanılmıştır. Gözleri de bakar, fakat sanki bakar kördür. Veya gözlerinin gördüğü sanki kalplerine ve akıllarına ulaşmamaktadır. Onlara hidayet ve imanı gerektiren vasıtaların hangisini gösterirseniz gösterin, yine de

⁷ En'am 6/25

idrakleri, Hakkı duyan kulakları vazifesini yerine getiremeyecek, onu vicdanlarına ulaştıramayacaktır, demektir.⁸

Mevdudi ise bu ayetle ilgili şöyle der: Burada Allah, onlardaki anlama, görme, işitme bozukluklarının nedenini kendisine vermektedir. Çünkü tabiat kanunu adı altında dünyada olup biten her şey gerçekten, bu kanunun yazanı olduğundan, Allah'ın emriyle olmaktadır.⁹

Allahu Teala bu ayette kâfirlerin inatlarını haber vermektedir. Çünkü onlar, ayın yarılmış olduğunu gözleriyle gördüklerinde bu bir büyüdür, dediler. Yüce Allah'ta herhangi bir delile dayanmaksızın onların mucizeleri reddedişlerini bildirmektedir.¹⁰

Bu onların yüz çevirmelerini istiare yoluyla, temsili olarak anlatmaktadır. Zamir yerine açıkça kâfirler denilmesi onlar hakkında küfrün tescil edilmesi içindir. Kâfirlerden öyle bir kesim vardır ki Peygamberin (a.s.) Kur'an okumasını dinlemek için gelir, fakat faydalanmazlar. Çünkü kalpleri üzerine perdeler çekilmiştir, kulaklarında faydalı olacak dinlemeler için ağırlık vardır.¹¹

Ebu Süfyan, Veld, Nadr Utbe, Şebe, Ümeyye, Ebu Cehil ve arkadaşları Resulullah'ı Kur'an okurken dinlemişler, Nadr'a demişler ki: "Ey Katile'nin babası Muhammed ne diyor?" O da: "Kâbe'yi Beyt'i yapana kasem ederim ki ne diyor bilmem, ancak dilini oynatıyor. Ve benim geçmiş asırlardan size söylediğim gibi öncekilerin masallarını söylüyor" demiş. Nadr'ın şiirleri varmış, Acem diyarında Rüstem ve İsfendiyer hikâyeleri gibi bir takım hikayeler toplayıp manzum hale getirmiş. Kureyşlilere okur dinlerlermiş. Ebu Süfyan: "Ben onun söylediklerinin bazısını doğru buluyorum" demiş, o da: "Ölüm bana ondan daha kolaydır" demiş ve bu ayet bunlar hakkında nazil olmuştur."¹²

رُدُّ وَلَا تُكَدِّبَ آيَاتِ رَبَّنَا وَنَكُونُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نَدُّ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

⁸ Kutub, Seyyid, Fizilail Kur'an, Hikmet Yay. Mütercimler: E.Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlıhağa, İstanbul 1979, Cilt 5, s. 147.

⁹ Mevdudi, Ebul Ala, Tefhimul Kur'an, İnsan Yay., İstanbul, Cilt 1, s. 541.

¹⁰ Yazır, Elmalı M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, Feza Gazetecilik, A.Ş., Sadeleştiren: İsmail Karaçam, Cilt:3, s.406.

¹¹ Zuhayli, Vehbe, et-Tefsirül-Münir, tercüme: Hamdi Arslan, Bilimevi Basım Yayın, İstanbul, Cilt 4, s. 163-165, 1.Baskı

¹² Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 3, s. 405, 406

*Ateşin karşısında durdurulup da, “Ah, keşke dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin âyetlerini yalanlamasak ve mü’minlerden olsak” dedikleri vakit (hallerini) bir görsen!*¹³

Bu ayette rea fiili göz ile görmek anlamındadır. Yeniden dünyaya dönebilirlerse mesaja inanacakları şeklinde ortaya koydukları, arzu, herhangi bir doğru düşünme ve akıl yürütmenin veya kalplerinde ve zihinlerinde herhangi bir gerçek değişimin değil, artık en inatçı kâfirin bile inkâra yeltenemeyeceği hakikate şahit olmanın sonucudur.¹⁴

Burada gözleri ile gördükleri o dehşetli sahnelerden dolayı, Kur’an-ın “Rabbimizin ayeti” olduğunu anlar artık anlamış olarak dünyaya döndürülmeyi temenni etmektedir. Ve işte o zaman bu ayetleri tekzib etmek diye bir imkânları yoktur. O zaman onlar müminlerden olacaklardır. Fakat bu temennileri neticesiz kalacaktır. Aslında onlar geri döndürüldükleri takdirde yine aynı şeyleri yapacaklar ve iman etmeyeceklerdir.¹⁵

“Ateşin karşısından durdurulup” yani ateşe arz olunup, evvelce izledikleri şeyleri kendilerine açıkça gösterilecektir, yani müşriklerin, “Rabbimiz Allah’a yemin olsun ki biz müşrik değiliz” şeklindeki sözlerinin, organlarının şahitliği ile yalan olduğu ortaya çıkacaktır.¹⁶

En’am 74. ayette geçen “rea” fiili de şöyle açıklanmaktadır:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

*Hani İbrahim babası Âzer’e, “Sen putları ilah mı ediniyorsun? Şüphesiz, ben seni de, kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum” demişti.*¹⁷

Bu ayette Hz. İbrahim’in (a.s.) diliyle konuşan haddi zatında insan fitratıdır. Hz. İbrahim kendi duygu ve idrakiyle gerçek ilahına kavuşmuş değildi. Sadece onun selim duygulara sahip fitratı evvel emirde kavminin tapınmakta olduğu bu putların ilahlığını kabul etmedi. Kur’an-ı Kerim’de Hz. İbrahim yumuşak, müsamahakar, temiz huylu, beğenilen, sevimli ve halim birisi olarak anlatılır. Ancak akide mevzuunda bu durum

¹³ En’am 6/27

¹⁴ Mevdudi, a.g.e., Cilt1, s. 541.

¹⁵ Kutub Seyyid, a.g.e., cilt 5, s. 152; Vehbe Zuhayli, a.g.e., Cilt 4, s. 168; Yazır Elmalı M. Hamdi, a.g.e., Cilt 3, s. 410.

¹⁶ Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 4, 167

¹⁷ En’am 6/74

müsamaha ve hilim duygularının üstündedir. Hz. İbrahim putların cansız oluşunu, hiçbir güçlerinin olmayışını babasına ve çevresindekilerden başlayarak kavminin yüzüne vurmaktan ve onları irşad etmekten çekinmemiştir.¹⁸

İbrahim Peygamberin (a.s.) hayatında geçen olay şöyle bir delil getirmek için anlatılmaktadır: Nasıl bu gün Peygamber Hz. Muhammed (a.s.) ve izleyicileri Allah'ın hidayetiyle şirki reddetmişler ve yapay tanrıları bırakarak kâinatın tek sahibine teslim olmuşlarsa, daha öncede İbrahim (a.s.) aynısını yapmıştı. Nasıl cahil insanlar Hz. Muhammed (a.s.) ile tartışıyorlarsa, daha öncede İbrahim'in kavmi aynı şekilde tartışmıştı.¹⁹

Bu örnek verdiğimiz ayetlerde rea fiili hep göz ile görmek anlamlarında kullanılmıştır.

2. İNANMAK ANLAM I

Rea fiili anlam yönüyle irtibatlı olarak kullanıldığı manalardan biri diğeri de “inanmak”tır. Bununla ilgili olarak Kur'an'da Hud 29. ayet ele alarak başlayalım.

وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا
بِهِمْ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ إِنَّهُمْ مُلَافُونَ رَ

“Ey kavmim! Buna karşı ben sizden herhangi bir mal da istemiyorum. Benim mükâfatım ancak Allah'a âittir. Ben o iman edenleri (teklifinize uyararak) kovacak da değilim. Çünkü onlar Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizin bilgisizce davranan bir toplum olduğunuzu görüyorum.”²⁰

Bu ayette “Eraküm” olarak geçen rea fiili inanıyorum, biliyorum manasındadır. Seyyid Kuttub'a göre, siz Allah mizanındaki gerçek değer ölçüsünü bilmiyorsunuz, inanmıyorsunuz. her şeyin en sonunda dönüp dolaşacağı yerin nezdi ilahi olduğunu anlamıyorsunuz.²¹

¹⁸ Kutub Seyyid, a.g.e., Cilt 5, s. 306, Yazır Elmalılı m. Hamdi, a.g.e., cilt 3, s. 451.

¹⁹ Mevdudi, Ebul Ala, a.g.e., cilt 1, s. 563; Zuhayli Vehbe, a.g.e., cilt 4, s. 250-251.

²⁰ Hüd 11/29

²¹ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 156; Mevdudi, Ebul Ala, a.g.e., cilt 2, s. 387; Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 6, s. 307.

وَالى مَدِينَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ وَلَا
يَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ تَنْفُسُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَأَكُمْ بِخَيْرٍ وَإِدِّ
مُحِيطِ

*Medyen halkına da kardeşleri Şu'ayb'ı peygamber gönderdik. O şöyle dedi: "Ey kavimim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka hiçbir ilahınız yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Ben sizi bolluk içinde görüyorum. Ben sizin adınıza kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum."*²²

Allah size güzel rızıklar ihsan etmiş. Daha fazla zengin olmak için böyle aşağılık ve adi hareketlere tevessül etmeyin. Eğer ölçü ve tartışı eksik tutmayacak olursanız fakir düşecek veya mahrum olup zarar göreceksiniz. Bilakis sizin yaşadığınız bu adi hayat tarzı, içinde bulunduğunuz doğru, bütün hayır ve refah unsurlarını silip süpürecektir.²³ Oysa Şuayb (a.s.) o kavimin refah içinde olduğunu bilip, ona inanıyordu. Çünkü onların arasında yaşıyordu.

Vehbe Zuhayli şöyle açıklıyor bu ayeti: Ben sizi nimet içinde görüyorum. Sizin için Allah Tealanın haramlarını çiğnemeniz sebebiyle içinde bulunduğunuz nimetlerden mahrum olmanızdan ve hepinizi kuşatıp, geride hiçbir kimseyi bırakmayacak bir azaptan korkuyorum. Bu ya dünyadan toptan helak olma azabı veyahut cehennemdeki ahiret azabıdır.²⁴

Bu arada Hz. Şuayb ile bilgi vermek gerekir. Medyen Hz. İbrahim evladlarından Medyen'in nesli olan bir kavim olup, merkezleri şap denizi kıyısında, onun kurduğu bir şehir imiş. Şuayb (a.s.) da bu kavmin soylularındandır. Bildirildiğine göre nesebi Medyen oğlu Yeşcûr oğlu Mekil oğlu Şuayb'dir. Ve kavmine karşı güzellikle yaptığı uyarılardan ve öğütlerden dolayı Peygamberin hatibi ünvanıyla anılır; kendisine "Hatibü'l Enbiya" adı verilmiştir. Kasas süresinde geleceği üzere Musa (a.s.) Şuayb peygambere hizmet etmiş ve kendisine damat olmuştur. Şuayb (a.s.) kıssalarına dikkat edilirse zamanının medeniyetinin genel ahlak anlayışına değinen önemli noktalar görülür.²⁵

²² Hûd 11/84

²³ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 247; Yazır Elmalılı M. Hamdi, a.g.e., cilt 4, s. 560.

²⁴ Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 6, s. 371.

²⁵ Yazır Elmalılı M. Hamdi, a.g.e., cilt 4, s. 559.

3. HABER VERMEK, AÇIKLAMAK ANLAMAMI

“Rea” fiili Kur’an’da haber vermek, açıklamak anlamlarında da kullanılmıştır. Bunlarla ilgili olarak şu iki ayeti örnek verebiliriz:

مَهْ مِنْ عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ قَالِ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عَالَيْكُمْ أَنْزَلْتُكُمْ هَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ

*Nûh dedi ki: “Ey Kavmim! Söyleyin bakalım; şâyet ben Rabbimden gelen apaçık bir delil üzerinde isem ve O kendi katından bana bir rahmet vermiş de, siz ona karşı kör kalmışsanız, onu istemediğiniz halde, biz sizi ona zorlayacak mıyız?”*²⁶

Bu ayette “ereytum” olarak geçen rea fiili haber verin, bildirin, açıklayın, söyleyin anlamlarındadır.²⁷

Bu sözler 17. ayette Hz. Peygamberin (s.a.) ağzından dile getirilenlerle aynıdır. Şöyle, “ilkın ben Allah’ın enfüs ve afakımdaki ayetlerini gözlemlemek suretiyle Tevhid’in gerçekliğini kesin biçimde kavradım. Sonra aynı gerçeklik vahiyle bana teyid edildi.” Bu tüm Peygamberlerin gayb bilgisine müşahede ve tefekkürle ulaştığını göstermektedir. Bu bilgiye ulaştılar ve sonra Allah onları, Resul tayin ederek aynı zamanda fiili bilgiyle lütuflandırdı. Onlara bir takım gerçekler haber verilip, açıklandı.²⁸

لَا قُلْ أَللَّهُ أَذِنَ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِّن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِّنْهُ حَرَامًا وَحَلَالَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ

*De ki: “Allah’ın size indirdiği; sizin de, bir kısmını helâl, bir kısmını haram kıldığınız rızıklar hakkında ne dersiniz?” De ki: “Bunun için Allah mı size izin verdi, yoksa Allah’a iftira mı ediyorsunuz?”*²⁹

“Rea” fiili bu ayette de haber vermek, açıklamak anlamındadır. Hak Tealanın yüce zatından size indirdiği şeylerin hepsi kendi nezdinden inmiştir. Öyleyse size ihsan buyurduğu bu rızıklariyle geçinip, onun izni ve şeriatı uyarınca tasarruf etmenizi istediği bu rızıklar hakkındaki düşünceniz nedir? Haber verin, söyleyin.³⁰

²⁶ Hûd 11/28

²⁷ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 149.

²⁸ Mevdudi, Ebul Ala, a.g.e., cilt2, s. 387; Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 6, s.306-307.

²⁹ Yunus 10/59

³⁰ Kutub Seyyid, a.g.e., cilt 8, s.19.

Haber verin, söyleyin diye sorulan soru, suçluların ne denli dehşetli ve ne denli asice olduğunu vurgulamak için sorulmaktadır. Adeta şöyle sorulmaktadır: “Sizler Allah’ın birer yaratığı iken, Allah’ın size indirdiği şeylerin (ırzıkların) hilafına kendi kafanızca göre düzenlemelerde bulunmaya ne salahiyetiniz var? Bu konuda ne düşünüyorsunuz, söyleyin, açıklayın, haber verin?”³¹

Vehbe Zuhayli’ye göre bu ayetin manası şudur: Ey Peygamber! O müşriklere yani Mekke kâfirlerine şöyle de: Bana bildirin. Allah’ın size istifade etmeniz için indirdiği helal rızıkları parça parça ayırdınız. Kendi kanaatinize göre bu helal, bu haramdır dediniz. Söyleyin bakalım. Helal ve haramı tayin etmek hususunda Allah mı size için verdi?³²

“Şey, ne” lafzı, “Görüşünüz nedir, ne haber?” fiiliyle nasb mahallindedir. Ez-Zeccâc ise “indirdiği” fiiliyle nasb mahallindedir demektedir. Burada “indirdi” ise yarattı anlamındadır. Bu buyrukla Mekke kafirlerine hitap edilmektedir.³³

وَإِن مَّا تُرِيئِكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَقَّيْكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا
الْحِسَابُ

*Onlara vadettiğimiz azabın bir kısmını sana göstersek de, (göstermeden) senin ruhunu alsak da senin görevin sadece tebliğ etmektir. Hesap görmek ise bize aittir.*³⁴

Bu kesin emir de davanın tabiatını açıklayıcı hükümler yer aldığı gibi dava adamının tabiatını da açıklayıcı hususlar bulunmaktadır. Allah yoluna davet eden hakda yerine getirmektir. Onlar sadece Allah’ın dilediği şekilde daveti yerine getirmekle mükelleftirler. Bu Rasullullah’a (s.a.) bir tesellidir. Şöyle: “ey Rasul, müşriklerin hakikati inkâr etmeleri son bulsun diye kendini hırpalamana gerek yok. Sen sana tevdi edilen görevi gönül rahatlığı içinde sürdür ve layık oldukları cezayı vermeyi Biz’e bırak” Bu ifade her ne kadar ayette Resullullah’a hitap ediyorsa da, aslında Rasullullah’tan uğratılmakla tehdit edildikleri azabı getirmesini isteyen Hakikat düşmanlarına bir uyarıdır.³⁵

³¹ Mevdudi, Ebul Ala, a.g.e., cilt 2, s. 343.

³² Zuhayli Vehbe, a.g.e., cilt 6, s. 187.

³³ Kutubi, a.g.e., cilt 8, s. 547.

³⁴ Rad 13/40

³⁵ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 557; Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s. 531.

Elmalılı şöyle açıklıyor: Yani, o inkârcılara vaad ettiğimiz ceza ve azabın hepsi gerçekleşecek ve sen bazısını dünya gözlerinle göreceksin olsan da, hiçbiri sana gösterilmeden seni dünyadan alsak da sen vazifeni yapmaya devam et senin görevin yalnızca tebliğ etmektir.³⁶

Bu ayette geçen “germediler mi ki?” buyruğunda kastedilen Mekkelilerdir.³⁷

4. BİLDİRMEK, ÖĞRETMEK ANLAMLI

Kur’an-ı Kerim’de rea fiilinin anlamlarından bir diğeri de bildirmek, öğretmektir. Türkçemizde olduğu gibi “Bu konuyu, sana göstereceğim.” yani öğreteceğim anlamı çıkmaktadır. Bununla ilgili olarak Kur’an-ı Kerim’de şu ayetler vardır:

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورَايَ سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَا أَمَا صَبِحَ مِنَ النَّادِمِينَ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْءَةَ أَخِي ۗ

*Nihayet Allah, ona kardeşinin ölmüş cesedini nasıl örtüp gizleyeceğini göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. “Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten aciz miyim ben?” dedi. Artık pişmanlık duyanlardan olmuştu.*³⁸

Bu ayette rea fiili öğretmek, bildirmek (örnek göstermek) anlamlarında kullanılmıştır. Hz. Allah, bir kargayı örnek gösterecek cehaleti ve aptallığından dolayı, Hz. Adem’in (a.s.) suçlu oğlunu uyarmıştır. Ve o bir cesedi saklama konusunda karganın kendinden daha donanımlı olduğunu gördükten sonra pişmanlığı artmıştır.³⁹

Her ne kadar Kabil pişmanlık duyanlardan olduysa da onun bu pişmanlığı kendisini tövbe edenlerden kılmamıştı. Çünkü duyduğu bu pişmanlık öldürme dolayısıyla değil, kardeşini bir sene boyunca sırtında taşıdığı yahud onu öldürmekten bir fayda elde edemediğinden dolayı ve babasının, annesinin ve diğer kardeşlerinin kendisine kızgınlığı sebebiyle idi.⁴⁰

³⁶ Elmalılı, a.g.e., cilt 5, s. 162-163

³⁷ Kurtubi El-Camiul Ahkami'l Kur'an, Buruc Yay. İstanbul, Ekim 2003, Cilt 9, s. 503.

³⁸ Rad 13/40

³⁹ Mevdudi, a.g.e., cilt 1, s. 475; Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 4, s.211; Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 3, s. 430.

⁴⁰ Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 3, s. 433; Ateş Süleyman, Kur’an-ı Kerim Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, cilt 1, s. 479; Yazır, Elmalılı M. Hamdi, a.g.e., cilt 3, s. 223.

لَوْنُ خُلُقِ الْإِنْسَانِ مِنْ عَجَلٍ سَأْرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِدْ

*İnsan çok aceleci (tezcanlı) yaratılmıştır. Size yakında âyetlerimi göstereceğim. Şimdi acele etmeyin.*⁴¹

Bu ayette “sevrikum” olarak geçen rea fiili, bildirmek anlamındadır. Burada “âyetler”le Allah’ın azabı ahiret ve cehennem gibi “tehditlerin kastedildiği anlaşılmaktadır. Kafirler bunlarla alay ediyorlardı ve “Bu adam, eğer kendisini inkar edersek bizi Allah’ın azabı, kıyamet gününün dehşeti ve cehennemin yakıtı olacağımız iddiası ile tehdit ediyor. Fakat bunlardan hiçbiri bize isabet etmedi, her zaman olduğu gibi güçlüyüz ve bir şey olacağı da benzemiyor” Oysa bu aceleci tavırlarını Allah onlara yavaş yavaş gösterip, bildirecektir.⁴²

Bu ayette geçen “insan aceleden yaratılmıştır” cümlesini Kurtubi tefsirinde şöyle almıştır: Onun yapısında acele vardır. O aceleci olarak yaratılmıştır. Bu ayette geçen insandan kasdın Hz. Adem olduğu söylenmiştir. Said b. Cübeyr ve es-Süddi dedi ki: Ruh, Adem (a.s.)’in gözlerine girince cennet meyvelerine baktı. Karnına girdiğinde canı yemek istedi. Ruh henüz ayaklarına ulaşmadan çabucak cennet meyvelerine ulaşmaya çalıştı.⁴³

Şöyle de açıklanmıştır: Adem Cuma günü günün sonlarına doğru yaratıldı. Yüce Allah onun başına hayat verince acele etmek istedi ve güneşin batımından önce ruhun ona tamamen üflenmesini istedi. Bu açıklamayı da El-Kelbi, Mücuhid ve başkaları yapmıştır.⁴⁴

Bir diğer görüşe göre de “insan” dan kasıt bütün insanlardır. İbn Abasın tefsirine göre de maksad en-Nadr b. El-Haris b. Alkame b. Kele de b. Abdud-Dar olduğu söylemiştir.

⁴¹ Enbiya 21/37

⁴² MEvdudi, a.g.e., cilt 3, s. 307.

⁴³ Kurtubi cilt 11, s.489.

⁴⁴ Kurtubi cilt 11, s.489.

5. TANIK OLMAK ANLAMAMI

“Rea” fiilinin bir diğer anlamı da tanık olmak, şahit olmaktır. Bununla ilgili ayetlerden bazıları şunlardır:

ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِّنْ بَعْدِ مَا رَأَوْا الْآيَاتِ لَيْسَجُتُّهُ حَتَّىٰ حِينٍ

*Sonra onlar, Yûsuf’un suçsuzluđunu ortaya koyan delilleri gördükten sonra yine de mutlaka onu bir süre zindana atmayı uygun buldular.*⁴⁵

Bu ayette “reavu” diye geçen rea fiili tanık olmak şahit olmak anlamındadır. Hz. Yusuf’un (a.s.) masumiyeti ve kadınların suçluluğunu açık seçik gördükten sonra bu skandalın ülke çapında yayılmaması için tek alternatifin kaldığı görüşündeydiler. “Bozuntuya vermemek” için Hz. Yusuf’u hapsedmek... Fakat sandıkları gibi olmadı, bu hapis gerçekte manevi zaferi, Mısır’ın yönetici ve ekabiri için manevi bir yenilgi oldu.⁴⁶

Hz. Yusuf (a.s.) iffeti ve namusluluğu kesin olarak sabit olmasına rağmen gömleğin arkadan yırtılmış olması, şahdin onun lehinde şahitlikte bulunması, kadınların ona olan hayranlarında dolayı bıçakla ellerini kesmeleri bu gibi masumiyetine, suçsuzluğuna delalet eden delilleri olmasına rağmen, insanlar arasında bu durumun daha fazla yayılmaması için bu olayı gizlemek gayesiyle zindana atılmıştır.⁴⁷

وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ ائْتُونِي بِأَخٍ لَّكُمْ مِّنْ أَبِيكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي أُوْفِي الْكَفِيلَ
لَمُنْزَلِينَ وَأَنَا خَيْرُ الْ

*Yûsuf onların yüklerini hazırlatınca dedi ki: “Sizin baba bir kardeşinizi de bana getirin. Görmüyor musunuz, ölçęđi tam dolduruyorum ve ben misafir ağırlayanların en iyisiyim.”*⁴⁸

“Terevne” şeklinde gelen “rea” fiili bu ayette de tanık olmak anlamına gelmektedir. Yani Hz. Yusuf kardeşlerine siz benim nasıl bir adaletle ölçüyü tam tarttığıma tanık değil misiniz demek istiyor. Babalarının küçük kardeşlerine, bilhassa Yusuf kabolduktan sonra, ne derece düşkün olduğunu biliyorlardı. Bunun için

⁴⁵ Yusuf 12/35

⁴⁶ Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s. 458; Seyyid Kutup, a.g.e., cilt 8, s. 397.

⁴⁷ Vehbe Zuhayli Cilt 6, s. 491.

⁴⁸ Yusuf 12/59

kardeşlerini getirmenin pey kolay olmayacağını babalarının bu yolda kendilerine engeller çıkarabileceğini ve babalarını iknaya çalışıp getirmeye karar verdiler.⁴⁹

Hız. Yusuf burada görmüyor musunuz derken; benim tutumum, haksızlığa ve suistimale, yolsuzluğa hiç meydan vermiyor; tam ölçüyorum, kimseye eksik vermiyorum sizde bunu görüyor ve tanık oluyorsunuz demek istemiştir.⁵⁰

6. KALP İLE GÖRME, İDRAK ETME ANLAMLI

Rea fiilinin diğer bir anlamı ise kalb ile görme, idrak etmedir ki bu anlamda Kur'an'da çok fazla ayet vardır. Onlardan bazıları şunlardır. Diğerlerini ileri de tek tek ele alacağız.

وَأَخَذَ قَوْمٌ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلْمُ يَرَوْنَ أَنَّهُ لَا
ظَالِمِينَ يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا

وَلَمَّا سَقَطَ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِن لَّمْ يَرَحْمَنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا
لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

Mûsâ'nın kavmi onun (Tur'a gitmesinin) ardından, ziynet eşyalarından, böğürmesi olan bir buzağı heykeli (yaparak ilah) edindiler. Onun kendileriyle konuşmadığını ve onlara hiçbir yol göstermediğini görmediler mi? (Böyle iken) onu (ilah) edindiler de zalim kimseler oldular⁵¹.

İsrailoğulları (yaptıklarına) pişman olup, gerçekten sapmış olduklarını görünce, "Eğer Rabbimiz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa, mutlaka ziyana uğrayanlardan oluruz" dediler.⁵²

Bu ayetlerdeki "elem terev" ve "reav" olarak geçen rea fiili yaptıkları yanlışta aslında kalp gözü ile görüp, bildikleri anlamındadır. Kur'an-ı Kerim "İsrailoğulları inkâra o derece meyilli idiler ki, kalblerinde buzağıya tazim taşıyorlardı" diyerek Beni İsrail'in Mısırlıların buzağıya tapıcılığından etkilenmiş olduğunu söylüyor. Gördükleri bütün mucizeleri unutarak Rablerini unuttular. Çünkü İsrail oğullarının tabiatı budur. Doğru yolda bir adım gitmemişken hemen yoldan sapıverirler. Daha öncede Hz.

⁴⁹ Kutup, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 450.

⁵⁰ Yazır, Hamdi, a.g.e., Cilt 5, s.64, Kurtubi, a.g.e., cilt 9, s. 333.

⁵¹ Araf 9/148

⁵² Araf 9/149

Musa'dan put istemiş ve puta tapmak istemişlerdi. Nihayet gerçekleri idrak edip kalpleri gerçeklere açılınca sahtelikler ve sapıklıkları açıkça görüldü, suçlarını ikrar edip tevbe etme zamanı gelince Kur'an bu sahneyi elleri böğürlerinde, çaresiz kalıp bağışlanma istediler diye tasvir ediyor. Düşükleri durumun acı neticelerinden kurtulabilmek için ancak yüce Rablerinin rahmetinin ve mağfiretinin üzerlerine gelmesi gerektiğini kabul ettiler. Bu da doğru yolu bulmak için müsait kabiliyete sahip selim fıtratlı kimselerin bulunduğuna işaret etmektedir.⁵³

Kessaf sahibi “elleri böğürlerinde kaldı” değil de “ellerine kırağı düştü, kırağılandı demiştir. Vahidi ise bu ayeti şöyle anlamlandırmıştır: “Ne zaman ki ellerine kırağı düştü ve kendilerinin sapmış olduklarını gördüler, işte o zaman Şayet Rabbimiz bize merhamet etmez ve bizi bağışlamazsa biz hüsrana uğrayanlardan oluruz dediler.⁵⁴

لَقَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنِّي شَأْ يُدْهِبُكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَ
جَدِيدٍ

*Allah'ın gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattığını görmedin mi? Dilerse sizi giderir ve yeni bir halk getirir.*⁵⁵

Bu ayette geçen “elem tera” fiili de idrak etme, kalb gözüyle görme, anlamındadır. Bu ayet kâfirlerin işlerinin kül kadar değersiz olduğunu söyleyen bir önceki cümleyi isbattır. Soru şunları ifade etmektedir: Neden bundan şüphe duyuyorsunuz? Yerlerin ve göklerin büyük sisteminin, batılın değil, Hakk'ın sürekliliğine bağlı olduğunu görmüyor musunuz?⁵⁶

Seyyid Kutub bu idrak etmeyi şöyle açıklıyor: Bu kâinatın içinde yaşayıp, onunla yüz yüze gelip de içlerinden bu gizli lisamı fark edemeyenler ve bu işaretleri alamayanlar veya o seslere kulak veremeyenler, fıtratları muattal kimselerdir. Beş duyusundan birileri eksik olan kimselerdir.⁵⁷ Bu ayetteki görmekten kasıt kalbi görmektir. Çünkü “Senin bu konuda bilgin yok mu” anlamındadır.⁵⁸

⁵³ Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s. 95, Kutub Seyyid, a.g.e., cilt 6, s. 263-264.

⁵⁴ Yazır Hamdi, a.g.e., cilt 4, s. 136.

⁵⁵ İbrahim 14/19

⁵⁶ Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s. 545.

⁵⁷ Kutub Seyyid, a.g.e., cilt 9, s. 45-46.

⁵⁸ Kurtubi, a.g.e., cilt 8, s. 536.

ة طَيِّبَةً أَصْلَهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا أَلْمُ تَرَكَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرٍ
فِي السَّمَاءِ

Görmedin mi Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir.⁵⁹

Bu ayette anlatılmak istenen şöyle açıklanabilir. Güzel bir sözün misali, güzel bir ağaç gibidir, kökü sağlam, dalları göğe doğrudur. Çirkin bir söz ise kötü bir ağaç gibidir, kökü yoktur. Güzel söz güzel bir ağaca benzetilerek, idrak etme sağlanmıştır.⁶⁰

Doğru söz ve sağlam bir inanç, tevhidi kabul etmek, Peygamberlere, vahye ve ahirete inanmaktır.⁶¹

Resulullah bir hadisinde bu ağacın hurma ağacı olduğunu söylemiştir.⁶²

لَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ
رُ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ
الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنَ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ

Görmedin mi ki şüphesiz, göklerde ve yerde olanlar, güneş ay, yıldızlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde etmektedir. Birçoğunun üzerine de azap hak olmuştur. Allah kimi alçaltırsa ona saygınlık kazandıracak hiçbir kimse yoktur. Şüphesiz, Allah dilediğini yapar.⁶³

İnsan kalben bu ayeti kerimeyi iyice kavramak zorundadır. Bakıyorsunuz ki, insanın bildiği ve bilmediği kavradığı ve kavrayamadığı yığınlar gök cisimleri ve felekler, dağlar, taşlar ve bunların hepsi saf olmuş, Allah'a yönelmiş, buyruğunu yerine getirerek secde ediyorlar. Bütün bu varlıklar içinde sadece insanoğlu yalnız başına kalmıştır.⁶⁴

Bu buyrukta sözü edilen “görmek” kalble görmektir. Yani kalbinle ve aklınla bunları görmedin mi? demektir.⁶⁵

⁵⁹ İbrahim 14/24

⁶⁰ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 9, s. 53-54

⁶¹ Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s.549.

⁶² Kurtubi, a.g.e., cilt 8, s. 545.

⁶³ Hacc 22/18

⁶⁴ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 10, s. 215, Mevdudi, a.g.e., cilt 3, s.17; Yazır Hamdi, a.g.e., cilt 5, s. 479.

⁶⁵ Kurtubi, a.g.e., cilt 12, s. 42.

7. RÜYA ANLAMINDA

Bu anlama geçmeden rüya hakkında bazı bilgiler verelim:

Rüya: Bilinçaltının görüntüsü olan, insanın gündüzün yaşadığı olayların, bilinçte bıraktığı izlerin hayale çıkması, şekillenip görünmesidir. İbn Kayyım el-Cevziyye rüyayı şöyle sınıflandırmaktadır.

Rüya üç türdür:

1. Allah'tan olan rüya, sahih rüyadır ki bu da kısımlara ayrılır. Bir kısmı ilhamdır. Bir kısmı memur meleğin temsil ettiği temsildir. Bir kısmı uyuyan kimsenin ruhunun, ailesinin yakınlarının, arkadaşlarının, başkalarının ölmüş ruhlarıyla buluşmasıdır. Bir kısım ruhun Yüce Allah'a çıkması ve konuşması, bir kısım ruhun cennete girmesi ve benzeri şeyleri görmesidir.

2. Şeytandan olan rüya

3. Nefsin konuşmasından (bilinçaltından olan) rüya.⁶⁶

“Rea” fiili Kur'an-ı Kerim'de rü'ya şeklinde de geçmektedir. Bununla ilgili ayeti kerimeler ve açıklamalar şöyledir:

يُدُّوْا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ قَالِ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلٰى إِخْوَتِكَ فَيَكِي
لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

Babası, şöyle dedi: “Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa, sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.”⁶⁷

Bu ayette “rü'yeke” diye geçen rea fiili anlamındadır. Uyku esnasında görülen rüyadır. Rüyanın anlamı gayet açıkken, Hz. Yakub (a.s.) rüyayı işittiklerinde on üvey kardeşinin Hz. Yusuf'a kıskançlıklarından ötürü daha da hasmane tavır alacaklarından korkmuştu; bu yüzden Hz. Yusuf'a rüyasını diğer kardeşlerine anlatmamasını tembihledi. Çünkü biliyordu ki, kardeşleri bir Peygamberin oğullarına yakışmayacak karakterdeydiler ve bu yüzden Hz. Yusuf'a karşı her türlü kötülüğü rahatça yapabilirlerdi. Rüya'da geçen “güneş” Hz. Yakub'du, “ay” eşiydi (yani Yusuf (a.s.)

⁶⁶ Ateş, Süleyman, Kur'an Ansiklopedisi, Kuram (Kur'an Araştırmaları Müessesesi), İstanbul, Cilt 18, s. 37-38.

⁶⁷ Yusuf 12/5

üvey annesi) “on bir yıldız” da onbir kardeşi idi.⁶⁸ Bu ayette görmek lafzını tekrarlayarak rüya açıklığı kavuşturuluyor.

Bu ayetin irabı: “Bana secde ettiklerini gördüm” Burada yıldızları, Güneş ve Ay’ı akıllı varlıklar gibi telakki etmiştir. Çünkü secde etmek akıllı varlıkların yapacağı bir iştir. Burada cansızları akıllı varlıkların sıfatıyla tasnif etmiştir.⁶⁹

Belagat yönünden burada istiare vardır. Çünkü yıldızlar ve diğer zikredilenler akıllı olmayan varlıklardır. Aslında burada (sacide) denilmeliydi.⁷⁰

Elmalı ise bu ayeti şöyle açıklamıştır: Hz. Yakub Rabbin seni seçecek derken, yani seni halkın en şerefli, en yüksek makamda bulunanları arasına katacak, parlak bir makama getirecektir. Yani gördüğün rüya kendi geleceğinin bir misalini görmektir. O misal en büyük ve yüksek yıldızların sana secde halinde görünmeleri, temsil ve teşbih yoluyla sana delalet eder ki, ileri de Rabbin son Peygamberlik verecek ve büyük adamları sana, senin emrine bağımlı kılarak, sana boyun eğdirecektir.⁷¹

نَ فَتَيَانَ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجِّ
أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبْنَأُ بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ
الْمُحْسِنِينَ

Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, “Ben rüyamda şaraplık üzüm sıkıştığımı gördüm” dedi. Diğeri, “Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz” dedi.⁷²

Bu ayette ise Hz. Yusuf’un zindan arkadaşlarının gördüğü rüyadan bahsediliyor ve onları yorumlaması isteniyor. Hz. Yusuf bu rüyaları tabir ediyor. Kendisine verilen manevi bilgilerle tabir edebileceğini söylüyor. Bu arada arkadaşlarını Allah’a ibadet etmeye, ona ortak koşmamaya çağırıyor.⁷³ Kitabı mukaddese göre iki mahkumdan biri Mısır hükümdarının aşçıbaşısı, diğeri ise fırıncıbaşısı idi. Talmad’a göre, bir şölen esnasında ekmekte taş, şarapta sinek bulunduğu gerekçesiyle mahkum edilmişlerdi. Bu iki mahkumun Hz. Yusuf’un doğruluğunu tasdik etmesi, Hz. Yusuf’un zindanda yüksek

⁶⁸ Mevdudi, Ebul Ala, a.g.e., cilt 2, s. 441; Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 361-362

⁶⁹ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 361.

⁷⁰ Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 6, s. 440.

⁷¹ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 5, s. 34.

⁷² Yusuf 12/36

⁷³ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 398.

bir saygınlık kazandığını gösterir. Böyle olmasaydı, bu iki mahkumun rüyalarını yalnızca kendisine yorumlatmak ve ona biat etmek istemelerine bir neden olmazdı.⁷⁴

فَرَاتٍ سِيمَانَ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَدَ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِن كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ

Kral, “Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüyamı bana yorumlayın” dedi.⁷⁵

Bu ayette hükümdar rüyasının tabirini istemiş, saray erkanı ve kahinler ise tabir etmek kudretini gösterememişlerdir. Belki de üzücü şeyleri haber vermek istemediler. Çünkü bu tür üzücü şeyleri haber vermekten kaçınırlardı.⁷⁶ Burada, üç rüyayı ve her rüyanın tabir edilme bahsini gözden geçirmiş oluyoruz: Yusuf’un rüyası, zindandaki iki arkadaşının rüyaları ve hükümdarın rüyası, O dönemde insanlar rüya tabirine önem verirlerdi. Bu tür bir bilgi de Hz. Yusuf’a Allah tarafından verilmişti. Zindandan kurtulan Yusuf’un arkadaşı olan iki kişiden biri saraydaki vazifesine dönmüştü. Bu kişi Hz. Yusuf’u uzun bir aradan sonra hatırladı ve hükümdara rüyasını tabir edecek kişi olabileceğini söyledi.⁷⁷

Burada diğer önemli bir noktada hükümdarın muzari sigasıyla “görüyorum” demesidir. Bunu göre aynı rüyayı üst üste birkaç defa görmüş olduğu anlaşılıyor. Sonra meseleyi ciddiye alıp danışma ihtiyacı duymuştur.⁷⁸ Bir diğer rüya ile ilgili ayette Enfal 43. ayettir.

إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا وَلَوْ أَرَأَيْتَهُمْ كَثِيرًا لَفَشَيْتُمْ وَلَتُنَازِعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

Hani Allah sana onları uykunda az gösteriyordu. Eğer sana onları çok gösterseydi elbette gevşerdiniz ve o iş hakkında birbirinizle çekişirdiniz. Fakat Allah (sizi bunlardan) kurtardı. Çünkü o, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir.⁷⁹

⁷⁴ Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s. 459; Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 6, s. 493.

⁷⁵ Yusuf 12/43

⁷⁶ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 8, s. 408-409; Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s. 465; Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 6, s. 505.

⁷⁷ Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 6, s. 504; Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s. 465

⁷⁸ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 5, s. 46.

⁷⁹ Enfal 8/43

Bu olay, Hz. Muhammed (s.a.) Medine'den savaş alanına doğru ilerlerken meydana gelmiştir. O zaman henüz kâfir ordusunun ne kadar büyük olduğu bilinmiyordu. Hz. Peygamber (s.a.) orduyu rüyasında gördü ve ordunun çok büyük olmadığı sonucuna vardı. Sonra rüyasını müminlere anlattı. Bu da onlara cesaret verdi ve korkusuzca düşmana yürüdüler.⁸⁰ Bu rüya Allah'ın savaş hususundaki tedbirlerinden biridir. Resulüne rüyasında kâfirleri az, kuvvetsiz ve ölçüsüz göstermesidir.⁸¹

8. RİYA, GÖSTERİŞ ANLAMLI

قَوِيلٌ لِّلْمُصَلِّينَ

أَلَّا تَتِهَمُ سَاهُونَ ذِينَ هُمْ عَنْ صَدَ

الَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُونَ

وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ

*Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, Onlar namazlarını ciddiye almazlar. Onlar (namazlarıyla) gösteriş yaparlar. Ufacık bir yardıma bile engel olurlar.*⁸²

Riya, halk tarafından övülmek, beğenilmek ve onlar katında itibar kazanmak için iyi işlerini ve ibadetlerini gösterme istemidir. Maun suresinde bu huy, müşriklerin çirkin huylarından biri olarak gösterilmektedir.⁸³

Gazzali'ye göre riyanın açığı, kapalıdır. Kişiyi eyleme sevk eden riya, açık riya'dır. Hele karşılık bulmak için eylem yapmak daha da açık riya'dır. Kapalı riya, kişiyi eyleme sevk etmezse de eylemi kolaylaştırır. Mesela her gece güçlükle teheccüde kalkan kimsenin, misafirin yanında çabuk ve kolaylıkla kalkması kapalı riya'dır. Bununla kapalı, eylemde hiç rolü olmayan kalbde gizli riya'dır. Her zaman yaptığı ibadeti halkın görmesini istemesi, kapalı riya'dır.⁸⁴

⁸⁰ Mevdudi, a.g.e., cilt 2, s. 173; Ateş, Süleyman, a.g.e., cilt 2, s. 661.

⁸¹ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 7, s. 32, Yazır Hamdi, a.g.e., cilt 4, s. 235.

⁸² Maun, 107/4-7

⁸³ Ateş, Süleyman, Kur'an Ansiklopedisi, Cilt 18, s. 38.

⁸⁴ Ateş, Süleyman, a.g.e., cilt 18, s.38-39,

Kul ihlas ile bir ameli yapmaya niyet eder, sonra içine riya gelirse, fakat yaptığı işi göstermezse ameli bozmaz.⁸⁵

وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ
يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا

*Bunlar, mallarını insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve ahiret gününe de inanmayan kimselerdir. Şeytan kimin arkadaşı olursa, o ne kötü arkadaştır.*⁸⁶

Bu ayetin anlamı şöyledir: Onlar ki mallarını gösteriş için sarf ederler, insanlara gösteriş için şu manalara gelir:

1-Öğünmek için

2-Gösteriş için

3-İnsanlara duyurmak için

4-Ne cömert adamdır, ne iyi adamdır, ne hayırsever kişidir diye söylesinler diye

5-Allah rızasını gözetmeden halkın teveccühünü ve memnuniyeti için malını sarf edenler demektir.⁸⁷

İşte bu gösterişçiler, riyakârlar gerçek manada Allah'a da, kıyamet gününe de inanmazlar. Onları bu çirkin işe sevkeden, sahih ibadetten alıkoyan şeytandır. Yani bu kötü ve nahoş işlere sevk eden şeytanın vesvesesidir. Riyakârların hali de şer açısından şeytanın halinden farklı değildir. Burada kötü arkadaştan uzak durmaya, iyi ve Salih arkadaş seçmeye de işaret olunmaktadır.⁸⁸

Bu konuyla ilgili bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber şöyle der: “Allah bir kişiye fazlından verdi mi, onu o kimsede görmek ister.” Yani kendisine servet lutfedilen kişi, fakir kimselere bir şeyler verirken, cömert davransın. Böylece Allah'ın kendisine verdiklerini açıkça belli etsin.⁸⁹

⁸⁵ Ateş, Süleyman, a.g.e., cilt 18, s. 40.

⁸⁶ Nisa 4/38

⁸⁷ Bursevi, İsmail Hakkı, Ruh'ul Beyan Tefsiri, tercüme: Ömer Faruk Hilmi, Osmanlı Yay., İstanbul, cilt 5, s.149.

⁸⁸ Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 3, s.64-65.

⁸⁹ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 1, s. 360.

Seyyid Kutub bu ayeti şöyle açıklar: İslam nizamında, asli özellikler tekrar tekrar vuzuha kavuşturuluyor. Bu özellikler, her gidişin bağıdır, her şuurun amilidir. İbadet sadece Allah'a dır. Kul, Allah'ın rızkından başka şey infak edemez. İnsan, kimseye rızık veremez. Herkes Allah'ın ihsanı ile ayaktadır. Verilen nimetleri, insanlar arasında gösteriş olsun diye, şöhret yapsın diye infak etmemelidir. Övünmek, kendini beğenmek, cimrilik, cimriliği emretmek, insanlara gösteriş yapmak, ihlâs ve samimiyetten uzaklaşmaktır.⁹⁰

Süleyman Ateş ise, mallarını, Hakk'ın rızası için değil de insanlara gösteriş için harcayanların, şeytanın arkadaşı olduğu bildirilmektedir.⁹¹

لَهُ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَىٰ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ
يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا

*Münafıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı pek az anarlar.*⁹²

Gösteriş için ibadet: “Kusala” yani “üşene üşene” kavli şerifinin beyanı için sanki “üşene üşene namaz kılmak ne demektir” gibi bir soru soruldu. Buna cevaben buyuruldu: “Halka gösteriş yaparlar” Gösteriş sum'a (desinler ve halk kendilerini müminlerden sansınlar diye namaz kılarlar).⁹³

Keşşaf tefsirinde buyuruldu ki: Bu şekilde birçok insanları görürsün, zahirde İslamı savunur ve İslamı konuşurlar. Gece gündüz sohbet ederler. Fakat kendilerinden bir tehlil ve tesbih işitemezsin. Lakin dünya sözlerine gelince dalar, giderler. Bütün vakitlerini ona harcar ve ondan geri kalmazlar.

“Yuraune” “gösteriş yaparlar” fiilinin failinden haldir. Yani iman ile küfür arasında tereddüt ediyorlar, şaşkıncıdır. Şeytan ve hevaları onları iman ile küfür arasında bocalatmaktadır.⁹⁴

Bu ayetler münafıkların sıfatlarını, durumlarını ve tutumlarını beyan eden önceki ayetleri tamamlamaktadır. Münafıklar cahillikleri, basitlikleri, bilgilerinin ve akıllarının

⁹⁰ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 3, s. 229-230; Yazır Hamdi, a.g.e., cilt 2, s. 562.

⁹¹ Ateş, Süleyman, Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Cilt 1, s. 375.

⁹² Nisa, 4/142

⁹³ Bursevi, İsmail Hakkı, a.g.e., cilt 5, s. 773-774.

⁹⁴ Zuhayli, Vehbe, a.g.e., cilt 3, c. 289.

azlığı, psikolojik hastalıkları ve anlayışsızlıkları sebebiyle hileye yönelirler. Hilekâr kimsenin yaptığı gibi küfrü gizleme ve imanı açığa vurma şeklinde hareket ederler. Nitekim Bakara süresinin başlarında onların bu özellikleri şöyle anlatılmıştır: “Onlar Allah’ı ve iman edenleri aldatmak isterler. Hiç şüphesiz Allah aldatılmaz. Zira O bütün sırları ve gizlilikleri bilir.”⁹⁵

Namazı cemaatle kılmak samimi bir müminle münafığı ayıran kıstas olarak kabul edilmiştir. Çünkü Hz. Peygamber’in (a.s.) zamanında bir kişi düzenli ve vaktinde namaz kılmadıkça İslam topluluğunun bir üyesi sayılmazdı. Böyle bir durum İslam’a olan ilgisizliğin işareti sayılırdı. Eğer sürekli olarak namaza cemaatle katılmazsa İslamdan döndüğüne delil teşkil ederdi. İşte bu nedenle o dönemde münafıklar da günde beş vakit namaza katılmak zorundaydılar. Aksi halde İslam toplumunun bir üyesi sayılmazlardı. Fakat gerçek müminle münafığı ayıran nokta müminlerin mescide şevkle vaktinden önce gitmeleri ve namazdan sonar bile orada kalmalarıydı. Oysa münafık isteksizce cemaate katılır ve aceleyle mescitten ayrılırdı.⁹⁶

Seyyid Kutub’a göre bu ayet: Onlar Allah’a kavuşmanın, O’nun huzurunda bulunmanın şevk ve hararetiyle namaza durmuyorlar. Allah ile beraber olmanın, O’ndan istinad etme aşkıyla, böyle teklif edilmiş gibidirler. Ancak insanlar gördüğü zamanlarda Allah’ın huzuruna duruyorlar.⁹⁷

Kalblerinde küfür saklayıp, zahirde mümin görünüyorlar, sanki bununla Allah’ı aldatmak istiyorlar. Böyle gösteriş için namaz kılmaları kendilerine hiçbir fayda vermez, bocalar dururlar. Çünkü Allah bunları şaşırtmıştır.⁹⁸

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَتَانَا وَرَبِّيًّا

Biz onlardan önce, mal-mülk ve görünümü daha güzel olan nice nesilleri helak ettik.⁹⁹

Bu ayette “ri’yen” olarak geçen rea fiili gösteriş anlamındadır. Seyyid Kutub bu ayeti şöyle açıklar. Ne var ki, ne onların varlığı ne de gösterişi fayda getirdi kendilerine. Allah onları mahvedeceği zaman hiçbirisi koruyamaz. Şu insanoğlu ne kadar da unutuyor. Hâlbuki düşünse, aklını başına alsa çevresinde bu kadar geçmiş nesillerin

⁹⁵ Bakara, 2/9

⁹⁶ Mevdudi, a.g.e., cilt 1, s. 419.

⁹⁷ Kutub. Seyyid, a.g.e., cilt 3, s. 510.

⁹⁸ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 3, s. 109.

⁹⁹ Meryem, 19/74

kalıntıları dururken, onlar her an şiddetle kendilerine bir takım gerçekleri hatırlatır ve ihtar ederken dış görünüşe gösterişe aldanıp gurura kapılmaz çünkü o eskiler kendilerinden hem kuvvetçe üstündüler, hem de malları ve çocukları çok fazlaydı.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 9, s. 533-534.

III.BÖLÜM

KUR'AN'DA "REA" FİİLİ

KUR'AN'DA "NERA" FİİLİ

BAKARA – 55: "Ve bir vakit : "- Ey Musa, biz Allah'ı aşikare görmedikçe (senin sözüne) asla inanmayacağız." demiştiniz

Burada kullanılan "nera" fiilinden maksat normal duyu organı olan insanın gözüyle bir varlığı görüp seyretmek anlamında kullanılmıştır.

BAKARA – 73: "Bunun gibi, Cenab-ı Allah ölüleri diriltir ;ve bu ölüyü diriltmekle size kudret ve ayetlerini gösterir, umulur ki akıllanırsınız"

"Yurikum" fiili burada suçlulara işlemiş oldukları cürümlerini görsel olarak isbatlama, kanıtlama ve gösterme anlamında kullanılmıştır.

BAKARA – 144:"(Ey Resulum ;vahim gelmesi için) yüzünün göğe doğru aranıp durduğunu görüyoruz....."

Buradaki "nera" görme fiili Hz. Allah'ın bizzat kendisine ait bir görme olduğu için bu görmenin şeklini birer yaratık olan bizler tasvir edemeyiz.Çünkü yaratıcı ile yaratılanın görmesi, anlaması ve bilmesi kesinlikle aynı kategoride kıyaslanamaz.

BAKARA – 165:".....Eğer Allah'a ortak koşarak nefislerine zulüm edenler,vaktinde görecekları azabı bilselerdi muhakkak bütün kuvvet ve kudretin Allah'ın olduğunu ve azabın çok şiddetli bulunduğunu anlardı."

Bu ayette geçen "yera" fiili bilmek ve anlamak manasında kullanılmıştır.

"İz yerevne" fiili ise ruh gözüyle cehennem azabını hakkel ve aynel yakın olarak somut bir şekilde tüm boyutlarıyla gerçek anlamda görüp, anlamak manasındadır.

BAKARA – 166:"O zaman, küfür öncülerinin arkasında gidenler göreceklardır ki, arkasına düşüp uyduğu kimseler,kendilerinden hızla uzaklaşmışlardır.Hepsi o azabı görmüştür ve aralarındaki bağlarda parçalanıp, kopmuştur."

Ahrette bizzat ruh gözüyle cehennem azabını hakkel yakın ve aynel yakın olarak somut bir şekilde tüm boyutlarıyla gerçek anlamda görüp, anlamak manasında kullanılmıştır.

BAKARA – 167:".....İşte böylece Allah,Onlara Bütün yaptıklarını hasret ve pişmanlıklar halinde gösterecektir;ve onlar ateştede çıkacak değillerdir."

“Yerahum” fiili brada suçlulara işlemiş oldukları cürümlerini görsel olarak isbatlama, kanıtlama ve gösterme anlamında kullanılmıştır.

BAKARA – 243=“(Ey Resulüm), binlerce kişi iken (vebadan)ölüm korkusu ile yurtlarından çıkanları görmedinmi ki ;”

“Tera” kelimesi taaccüb ve takrir için kullanılan bir ifade şekli olup hem dünya gözüile bakmak,bilmek,görmek ve anlamak manasında kullanılmıştır.¹⁰¹

BAKARA – 260: “Bir vakit İbrahim şöyle demişti : “- Ey Rabbim ölüleri nasıl diriltirsin ? bana göster”

“Erini” fiilini burada herhangi bir ölü bedeninin tekrar eski haline döndürülmesi seansının merak eden bir kişiye göstermesi anlamında kullanılmıştır. Burada İbrahim (a.s.) Ey yarabbim dediği zaman, “Ey hayat vermeye ve öldürmeye gücü yeten Rabbim ! ” diyor. Ölüleri nasıl diriltirsin demekle de “Bilirim sen ölüleri diriltirsin, fakat nasıl yaptığını tamamen bilmediğimden, hayat feyzi gibi diriltme feyzi bende ortaya çıkabilir mi ? Buna karar veremiyorum da düşünüyorum, bana bunun göstermeni niyaz ediyorum” demiş oluyordu.¹⁰²⁽²⁾

BAKARA – 264:”Ey iman edenler, sadakalarınızı insanlara gösteriş için malınızı harcayan, Allah’a ve ahire gününe inanmayan kimse gibi başa kalkmak ve eziyet etmek suretiyle boşa çıkarmayın....”

“Riae” fiili bu ayette gösteriş anlamında kullanılmıştır. Yani verilen sadakalar başkaları görüp bilsinler diye değil, sadece Allah rızası için verilmelidir.

BAKARA -128: “Ey rabbimiz, bizi sana teslim ve ihlas sahibi olmakla sabit kıl,soyumuzdan bir topluluğunda, sana boyun eğen bir ümmet yap, ibadet yollarımızı ve hac vazifemizi göster, kusurlarımızı affedip, tövbemizi kabul buyur....”

Buradaki “Erina” fiili yani göster dileği gözün görmesiyle ilgilidir. O bakımdan ik mef’ul alan geçişli fiil olmuştur. Kalbin görmesi ile ilgili olduğuda söylenmiştir. Ancak bu görüşü savunan kimseye karşı delil olarak kalbin görmesiyle ilgili fiilin üç tane mef’ulalması gerektiği söylenilir.İbn-i Atiye derki : Kalbin görmesi ile ilgili olarak kullanılan “gösterme” fiilinin başına hemze gelipo şekilde kullanılmış ise iki mef’ul 2e geçiş yapmakla yetinilir.Bazı alimler “Bize göster “ anlamına gelen “erina” kelimesini

¹⁰¹ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 2, s.132

¹⁰² Yazır, Hamdi, a.g.e., s.184

Kur'an'da geçtiği her yerde ra harfini sakini olarak "erna" olarak okumuşlardır. Bazıları esreyi gizlice çıkartarak, bazılarında açıktan esreyi okurlar. Bu kelimenin aslı hemze ile "erina" şeklindedir.¹⁰³

BAKARA – 258: "Allah kendisine hükümdarlık verdi diye, Rabbi hakkında İbrahimle tartışanı görmedin mi?" buyurğu "gördün mü?" anlamındadır. Yani "sen İbrahimle tartışanı gördün mü?" Sen (bir sonraki ayette geçen): Çatıları çökmüş kasabadan geçeni gördün mü demektir?¹⁰⁴

Ali b. Ebi Talib "elem tera" fiilindeki ra harfini sakini olarak okumuştur. Cumhur ise buna hareke vererek okumuştur.¹⁰⁵ Hz. İbrahim ile tartışan kimse Numruz b. Kuş, b. Kenan, b. sam, b. nuh'tur. Zamanın hükümdarı, Hz. İbrahim'i atmak üzere ateş yakan ve sivrisinek ile ölümü gerçekleşen kimsedir.¹⁰⁶

ALİ İMRAN – 13: ".....Müminler kafirleri göz göre göre kendilerinin iki mislisi görüyorlardı...."

Bu ayetteki "yerevnehum" görmek fiili göz ile görmektir. Bu buyruğun faili müminlerdir.

Yani ; Ey Müminler siz kendiniz görüyordunuz demektir. "Hum" (onları) zamiri ise kafirlere aittir.

Diğer fiil "Ra'yel ayn" kelimesi ise insanın göz ile görmesi anlamındadır.

ALİ İMRAN – 23: "Tevrat'tan kendilerine bir miktar nasib verilenleri görmez misin ki ?..."

Bu ayeti kerime Yahudilerden bir topluluğun Hz. Muhammed 'in (s.a.v.) peygamberliğinin inkar etmeleri, Hz. Muhammed'in ise onlara tevatratı getirin aramızda o hakem olsun demesi ve yahudilerin buna yanaşmamaları üzerine nazil olmuştur.

Elem tera fiili bu ayette görmedin mi, baksana anlamlarına gelmektedir. Yani "kendilerine kitaptan bir miktar nasib verilenleri görmedin mi? Demekle Yahudilerin yağtığı yanlışlere işaret vardır.

¹⁰³ Kurtubi, a.g.e., cilt 2, s.342-343

¹⁰⁴ Kurtubi, a.g.e., cilt 3, s.497

¹⁰⁵ Kurtubi, a.g.e., cilt 3, s.501

¹⁰⁶ Kurtubi, a.g.e., cilt 3, s.497

ALİ İMRAN – 143: “Gerçekten siz,savaşa tutuşmazdan önce,ölüp şehid olmayı arzu etmişsiniz.Fakat İşte onu gördüğünüz halde bakıp duruyorsunuz.”

“Raeytumuhu” fiili ayette şu anlamdadır. Yüce Allah’ın işte siz bakıp dururken “buyruğu ile ilgili olarak el-Ahfeş şöyle demektedir: Bu buyruk Yüceallah’ın “ nu gördünüz” buyruğunun tekid anlamı ile tekrar edilmesi demektir. Bunun Şu anlama geldiğide söylenmiştir.Sizler,gözlerinizde herhangi bir hastalık olmaksızın görebildiğiniz halde onu gördünüz,anlamındadır.Yani sen onu gerçek manada gördün,demektir.Kimisi de :” Siz bakıp dururken” buyruğu, siz Muhammed(s.a.v)’e bakıp duruyorken anlamındadır,der.Yani siz bakıp duruyorken, onu gördüğünüz halde,ne diye bozguna uğradınız?demektir.¹⁰⁷

Bu ayette geçen ölümü istemekten kasıt bedir savaşında bulunmayıp o savaşa katılanlar hakkındaki ilahi ikramları anladıkları zaman gitmediklerine pişman olanlar uhud savaşına katılıp harb çıkınca sözlerinde sebat edemeyenler için söylenmiştir. Önce ölümü temenni ettikleri halde, onu yani harbi görünce bakıp kalmalarından dolayı azarlanmışlardır.¹⁰⁸

ALİ İMRAN – 152= “GERÇEKTEN Allah size vaadini doğruladı. O sıra düşmanları öldürüyordunuz ;taki,o sevdiğiniz üstünlüğü Allah size gösterdi ve sonra isyan edip verilen emirde çekişerek yılgınlık ettiniz.....”

“Erakum” fiili Allah ‘ın yardımını ve müjdesini müminlere tam manasıyla göstermesi demektir.Bu ayette uhud savaşında önce müminlere başarı verip bu durumdan sonra okçuların yerlerinde durmamaları üzerine müşriklerin müminleri zora sokmaları anlatılıyor.Ayeti kerimenin hafızları, onların zorlanmış olmaları anlamını ihtiva etmektedir. Şöyle ki; Onlar işin başında zafer müjdelerini gördükleri vakit, zaferin kesinleşmesinin emredilen yerde sebat göstermekle mümkün olacağını,yerlerinin bırakıp terk etmekle,ayrılmakla olmayacağını bilmeleri gerekir.¹⁰⁹

NİSA -38: “Allah’a ve ahiret gününe iman etmedikleri halde mallarını, insanlara gösteriş için harcayanları da Allah sevmez.”

“Riae” fiili gösteriş anlamındadır. “Mallarını insanlara gösteriş için harcayanlardır” buyruğunda bahsedilenler inkarcı, kafirlerdir. Cumhurun kanaatine

¹⁰⁷ Kurtubi, a.g.e., cilt 4, s.399

¹⁰⁸ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 2, s.434

¹⁰⁹ Kurtubi, a.g.e., cilt 5, s.205

göre bu buyruk münafıklar hakkında nazil olmuştur. Çünkü Yüce Allah “gösteriş için” diye buyurmaktadır. Gösteriş ve riyakarlık ise münafıklıktan gelir.

Mucahid bu ayet Yahudiler hakkında inmiştir derken, Taberi ise bu görüşü zayıf bulmaktadır. Çünkü Yüce Alla, bu kesimde Allah’a ve ahiret gününe imanın söz konusu olmadığını belirtmektedir. Yahudiler ise böyle değildir. Bu ayeti kerimenin Bedir gününde insanlara yemek yediren kimseler hakkında nazil olduğu da söylenir. Bu kimseler Mekke’nin ileri gelen elebaşlarıdır. Bunlar insanlara savaşa katılınsınlar diye infakta bulunmuşlardı. Bunu riyakarlık olsun diye yapmışlardı.¹¹⁰

NİSA – 44=”Kendilerine kitaptan bir nasib verilen Yahudi alimlerine bakmazmısın?.....”

“Elemtera” fiili onların nasıl bir durumda olduklarını görmezmişin, anlamazmısın anlamındadır.Bu ayet Medine ve Medine çevresindeki Yahudiler hakkında nazil imuttur.Yahudiler Hz. Peygamberle alay ediyorlardı.

NİSA – 49: “Şu kendilerin temize çıkararlara (cennete ancak biz gireceğiz diyen Yahudi ve hristiyanlara) bakmazmısınız?

“Elem tera” fiili burada umumdur. Bununla beraber bütün tevil alimlri bundan kastın Yahudiler olduğu konusunda ihtilaf etmemiştir. Yani onların hallerini,durumlarını görmüyor musun anlamındadır.

NİSA -51:”Şu kitaptan kendilerine biraz pay verilenlere bekmazmısın? Cibte ve Toğut ‘a inanıyorlar.....”

Burada kullanılan “tera” fiili görmek,yani Yahudilerin zihniyetini yakinen anlamak,müşahede etmek, tanık olmak anlamında kullanılmıştır.

NİSA – 60: “Sana indirilene ve senden önce indirilenlereinandıklarını ileri sürenleri görmedin mi?.....”

“Elem tera” bu ayette yine Yahudi ve münafık arasındaki anlaşmazlık sonucu hakem olarak seçilen kişinin Hz. Peygamber mi? Yoksa diğer şahımsı olması olayı üzerine gelmiştir. Yani hem iman ettik deyip hem de peygamberin hakemliğini kabul etmeyen münafıkların durumunu görüyor musun? Anlamı vardır.

¹¹⁰ Kutrubi, Cilt 4. s. 421.

NİSA – 61: “ Onlara Allah’ın indirdiği Kur’an’a ve peygamberin hükmüne gelin, denildiği zaman münafıkları görürsün ki, senden düşmanca bir dönüşle yüz çeviriler.”

Bu ayette geçen “Raeyte” fiiliyle Hz. Muhammed’e hitap vardır. Yani sen onların ne yaptıklarına şahit olursun Bunu kendi gözlerinle görürsün anlamı vardır.Bu ayet bir yahudinin bir münafıkla olan olayında Hz. Muhammed ‘e hakemlik için başvurmak istemesi üzerine Münafığın Yahudi Başkanı Kab b. Eşref’e gitmek istemesi üzerine inmiştir.

NİSA – 105: “Gerçekten Biz sana kitabı hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah’ın sana gösterdiği şekilde hüküm versin. Hainlere yardımcı olma...”

“ Erake” fiili yani yüce Allah’ın :”Allah’ın sana gösterdiği şekilde”burğunun anlamı, şeriatın kanunlarına uygun olarak demektir. Bu hükümde ya vahiy yada nass ile bilinir, yahut vahyin izlediği yola göre yapılan tetkik (nazar ve kıyas)ile verilir. İşte bu kıyasta bir asıldır.Kıyasın delil olarak kullanılabileceğine dair asıl bir dayanaktır, delildir. Aynı zamanda bu, Peygamber (s.a.v) ‘in görüşünü belirttiği takdirde isabet ocağına delildir. Çünkü yüce Allah bunu göstermiştir. Burada görüldüğü gibi, görmekten kasıt, göz ile görülen değildir.Zira verilen hüküm gözle görülmez

NİSA – 142: “.....Onlar (münafıklar) namaza kalktıkları zaman istemeye istemeye kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar.....”

“Yuraune” fiili bu ayette riya anlamındadır. Riya ise Allah’ın emrine tabii olmak kasdıyla değilde insanlar görsün diye güzel şeyleri açığa çıkarmadır.¹¹¹ Yani insanlara gösteriş olsun diye yapılan işlerdir.

NİSA – 153: “Ey Resulüm ! Yahudiler, Hz. Musa’ya karşı büyük bir inatla karşı çıktıklarını “Allah’ı bize apaçık göster” yani gözlerimizle görelim deoış olduklarını ifade etmektedir.

MAİDE – 31= “Sonra Allah bir karaga gönderdi.Kabil2e kardeşinin ölü cesedini nasıl örteceğinin göstermek için o karga yeri eşeliyordu....”

Bu ayette geçen “yuriyehu” fiili şu anlamdadır.Buradaki görmekten kasıt Karga’nın kabil’e kardeşinin ölüsü için ne yapması gerektiğini göstermesidir.Bildirmek ve öğretmek anlamında kullanılmıştır.

¹¹¹ Kurtubi, a.g.e., cilt 5, s. 464

MAİDE – 52: “Onun için kalplerinde nifak hastalığı olanları görürsün ki, Kafirlerle dostluk yapmak hususunda yarışırılar.....”

“Fetera” fiili ile bu ayette kastedilen şunlardır.Kalplerinde hastalık olanlar yani münafıklar ahreti hesaba almaz, hakkın üstün gelmesi islamın yükselmesine bel bağlamaz, tersine bir devrim oluverip devletin kafirlere geçmesini düşünür ve öyle bir halde onlardan istifade edebileceğini de ümit eder ve bu ümit ile özürleri kabahatlerinden büyük olmak üzere bu şekilde itiraz ederler.bununla güya darlık zamanında Müslümanlara bir hizmet emek fikriyle akıllıca bir ihtiyatta bulunuyorlarmış gibi görünmek isterler.Hlbuki gerçekte Resurullah’ın başarısından ve İslam dininin gerçeklerinden şüphe ederler. Rivayet olunuyor ki, bu sözü münafıkların reisi Abdullah b. Ubey söylemiştir. Beni kureyza Yahudileri peygambere karşı bir savaş durumu aldıkları zaman ubade b. Samit(r.a.) : “Benim bu Yahudilerden çok dostum var,fakat ben bunların dostluklarından Allah’a ve resulüne sığınıyor,Allah ve resulüne dostluk ediyorum demişti.Abdulllah b. Ubeyde “ben öyle bir adamımki felaketlerimden korkarım, dostlarından vazgeçemem demiş “ve bu ayetler nazil olmuştur.¹¹² Yani fiil anlam olarak anlasınlar,bilsinler manasındadır.

MAİDE – 62: “Onlardan bir çoğunu görürsün ki, günaha girmekte, düşmanlık etmekte ve haram yemekte birbirileriyle yarışırılar.Yapmakta oldukları şey ne kadar kötü!”

“Tera” fiili burada masiyet ve zulümde onların zihniyetlerine tanık olmak ve yakinen bilmek anlamında kullanılmıştır.

MAİDE – 80:”Ehli kitaptan çoğunu görürsün ki, müminlere olan kinlerinden ötürü,müşriklere (mekke kafirlerine) dostluk ederler...”

Yüce Allah’ın “Onlardan” yani Yahudilerden bir çok kimsenin Kab b. El-eşref ve arkadaşları diye açıklandığı gibi,Mücahid,münafıkların kastedildiğini ifade etmiştir. ”Kafirleri derken yani dinleri üzerinde olmadıkları halde müşriklerden bahsedilmektedir.¹¹³ Bu kimseleri kendilerine veli dost edinmişlerdir.

Burada “tera” fiili yani görmekten kasıt, bunu tam manasıyla anlayıp, müşahade edersin, anlamındadır

¹¹² Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 3, s.266

¹¹³ Kurtubi, a.g.e., cilt 6, s.337

MAİDE – 83: “Peygambere indirileni (Kur’an-ı hristiyanların anlayışları) dinledikleri zaman, hakkı anladıklarından ötürü gözlerinin yaşla dolup boşandığını görürsün. Yani bunlar hitaplarında “ ruhu’l hak” hakkın ruhu olan o ahir zaman peygamberinin geleceğini bilirler. Ve iman ederiz, gelecektir diye inanırlar. Onun gönderilmesine arzu duyarlar ve beklerler.Kur’an-ı dinledikleri zamanda Hakk’a karşı kibirleri olmadığı ve kalplerinde incelik ve ihlas, o şevk ve bekleyiş mevcut olduğu için Hakk’ı tanırlar, Tesirinin feyzini duyarlar. Gözlerine yaşlar dolar, o hakk’ın Resulünün gönderilmiş, gelmiş olduğunu anlarlar.¹¹⁴ Yani buradaki “tera” yani gözlerini görüşünden kasıt onların gözlerindeki erçek duyguları, bekleyişleri, şevk anlarsın. Gerçek olduğunu bilirsın demektir.

EN’AM – 6: “Görmediler mi ki, kendilerinden önce ne kadar nesiller helak ettik?”

“Yerevkum” fiili yani “görmediler mi” kelimesi bu ayette duymak ve haberdar olmak anlamındadır. Ayrıca görmek anlamında gelir. Çünkü geçmiş kavimlerin eserleri, yapıtları, izleri günümüzde kalmıştır.

EN’AM-25=”....Onlar,her mucizeyi görseler,yinede ona İmran etmezler....”

Allah’u Teala bu ayette kafirlerin inatlarını haber vermektedir.Çünkü onlar,ayın yarılmış olduğunu gördüklerinde, bu bir büyüdür dediler. Yüce Allah’da herhengi bir delile dayanmaksızın onların mucizeleri reddedişlerini bildirmektedir.¹¹⁵ “Yerav” fiili bu ayette bütün mucizeleri tüm çıplaklığıyla gözleriyle görselerde yine iman etmezler anlamındadır.

EN’AM – 27:”Ateş karşısında durdurulup da şöyle söyledikleri zaman bir görsen.....”

“Tera” fiili burada yani onların ateşin kenarında durduklarında pişmanlıklarının nasıl olacağını gözlerinle görsen demektir.

EN’AM – 30: “Sen, onların rablerine arz edildiklerini (hesaba çekildiklerini) göreydin....”

¹¹⁴ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 3, s.327 /

¹¹⁵ Kurtubi, a.g.e., cilt 6, s.559

“Tera” fiili bu ayette “Rablerinin huzurunda” buyruğuda, Allah’ın onlar hakkında vereceği emrin ne olacağına ortaya çıkması için durdurulacakları zamanı bir gözlerinle görsen anlamındadır.

EN’AM – 40:”(Ey Resulüm), müşriklere söyle,”-Bana haber verirmisiniz, eğer Allah’ın azabı, yahutkıyamet başınıza gelirse Allah’tan başkasına mı yalvarırsınız?.....” “Eraeytekum” fiili arap dilinde bir deyim olarak benzeri bulunmayan bir soru ve taaccüb kelimesidir ki, derin bir hasret ortaya koymak suretiyle “uhbiruny” “bana haber veriniz” manası ifade eder. Anlam olarak “acaib, haydi haber ver yada haber veriniz.” Mealinde kullanılmıştır.Bu kelimedeki hemze soru içindir ki taaccü (şaşma) ve ihbar (haber verme) bunun gereğidir. Yani “Ey Muhammed, müşriklere de ki : Genellikle her biriniz kendinizi gördünüz, anladınız mı? Kendinize, vidanınıza gerçekten şuurunuz var mı? Varsa şunu bana söyleyiniz,haber veriniz bakayım!, demektir.¹¹⁶

EN’AM – 46: “Söyle: “bana haber verin bakayım!.....”

“Eraeytum” fiili bu ayette “Bana söyleyin”, bunu biliyorsunuz, bildiniz mi anlamındadır. Soru şeklinde gelmiştir.¹¹⁷ Yani işitir kulaklarınız, görürü gözleriniz, duyar kalpleriniz var bunları görüyor, biliyorsunuz değil mi? Allah dilerse bunları sizlerden alabilir, bunuda görüyorsunuz ve biliyorsunuz anlamındadır.¹¹⁸

EN’AM – 47: “Deki: “-Bana haber verin bakayım! Eğer allah’ın azabı ansızın,yahud göz göre başınıza gelse, zalimler guruhundan başkası mı helak olur?”

“Eraeytekum” fiili burada bunu biliyorsunuz, bildiniz mi? Anlamındadır.

EN’AM – 68: “Ayetlerimiz hakkında olay yollu söz edenleri gördüğün zaman, kendilerinden yüz çevir, yanlarında oturmakta ki Kur’an’dan başka bir söze dolarlar.....”

“Raeyte” fiili Yüce Allah’ın “ayetlerimize” yaralanmak, reddetmek ve alay etmek suretiyle, dalanları gördüğün zaman, onlar başka bir söze dalıncaya kadar kendilerinden yüz çevir” buyruğunda hitap Peygamber (s.a.v.)’e yöneliktir.Müminlerde o hitaba onunla birlikte dahildirler. Bu sahih bir görüştür. Peygamber (s.a.v.)’in müşriklerin yanından kalkıp gitmesi müşriklere ağır gelirdi. Müminlerin ise böyle bir durumu olmazdı. Bu yüzden hitap yalnız Peygamberedir diyenlerde olmuştur. Bu ayette

¹¹⁶ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 3, s.422-423

¹¹⁷ Kurtubi, a.g.e., cilt 7, s. 16

¹¹⁸ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 3, s.27

“gördüğün” kelimesinden kasıt onların ayetler hakkında bu tür konuşmalarını duyduğunda onlardan yüz çevir, yanların-dan uzaklaş demektir.

EN’AM – 74=”Vaktiyle İbrahim, atası Azer’e “-Sen putları kendine tanrı mı ediniyorsun?Gerçekten ben seni ve kavmini açık bir sapıklık içinde görüyorum” demişti.

“Erake”fiili bu ayette normal göz il görme, onların ne gibi bir durumda olduğunu anlamadır .

EN’AM – 75: “ Biz, İbrahim’e göklerin ve yerin acayibini ve güzelliklerini gösteriyorduk ki,tevhit hususunda yakın sahibi olsun.

“Nera” kelimesi bu ayette şu manadadır. Yıldızları, ay ve güneşi ile gökleri ve yeri gözüne gösterdikten başka,tümüyle bütün ailemin bir mülk,bir saltanata tabii olan bir memleket olduğunu ve bu memleketi zabt ve irade eden Rab’lık sınırlarını ve hükümdarlık saltanatını kalbine bildiriorduk.Bütün bunlar beşer olan İbrahim’in ruhunda şekilleniyordu, demektir. ¹¹⁹

EN’AM – 76/77/78: “Vakta ki İbrahim’in üzerine gece bürüdü,bir yıldız gördü...” “Sonra ayı doğarken görünce”“Daha sonra, güneşi doğar halde görünce....”

Bu ayetlerde geçen “Rae”fiili yıldızı, ayı, güneşi gözün görüşüyle görmesi vardır.Yani Hz. İbrahim onları gözüyle görüp müşahede etmiştir.

EN’AM – 93:“Koştuğu Yalanı,Allah’a isnad eden veya kendine bir şey vahyolunmamışken, bana vahy olunuyor diyenden ve Allah’ın indirdiği ayetler gibi ben de indirceğim, demekte olan kimseden daha zalim kim olabilir? Ölüm sarhoşluğu ve şiddetleri içinde,meleklerinde ellerini uzatarak kendilerine(zalimlere) : “Haydi, canlarınızı kurtarın! Allah’a karşı hak olmuyanı söylemiş olduğunuz içindir ki,bugün hakaret azabiyle cezalandırılacaksınız.” Dediklerinde sen, o zalimleri bir görsen!”

“Ters” fiili bu buyrukta tanık olmak, bir olaya tanık olup o esnada orada hazır bulunmak anlamında kullanılmıştır.Ayrıca cereyan eden bir olayı seyretmek anlamındada kullanılmıştır.

¹¹⁹ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 3 S=453

EN'AM – 94: “Artık Allah’a ortak koştüğünüz ve şefaatçi zannettiğiniz putları sizinle görmeyiz.Gördünüz ya, aranızdaki bağlar param parça koptu ve (faydalarını)umduklarınızın hepsi sizden kaybolup gitti.”

Bu ayette geçen “Nera” fiili görmek, bulmak anlamındadır.

ARAF – 27: “.....Çünkü şeytan ve kabilesi sizi, kendilerini göremeyeceğiniz yerlerden görürler.Biz şeytanları, iman etmeyecekleri dostlar yaptık.

“Teravnehum” fiili normal yüz ile görmektir.Buradaki görmek, bakmak ve seyretmek anlamında kullanılmıştır.

“La teravnahum” fiili “ siz onları göremezsınız”kelimeside görmek, bilmek,hissetmek,farkında olmak anlamındadır.

ARAF – 60: Kavmin büyükleri ona şöyle cevap verdiler: Biz seni cidden apacık bir sapıklık içinde görüyoruz.”

“Nerake” fiili görüyoruz kelimesi, buradada bulmak, inanmak anlamındadır.Yani Hz. Nuh2un sapık olduğuna inanmayanlar karar veriyorlar

ARAF -66:”Hud kavmindn küfre varan seçkin bir topluluk şöyle cevap verdi: “Gerçekten bi, Seni bir çılgınlık içinde görüyoruz ve seni hakikaten yalancılardan sanıyoruz.”

“Nerake” fiili burada görmekten kasıt, göz ile görmektir. Denildiği gibi, bununla zannı galip (ağır basan kanaat) demek olan görüşün kastedilmiş olması mümkündür.¹²⁰

ARAF-143:”.....-Rabbim ! Cemalini bana göster, sana bakayım

“Erini” fiili

“..... Allah :”-Bni hiçbir zaman göremezsin, fakat şu dağa bak. Eğer o yerinde durursa sende beni görürsün”buyurdu.

“Terini – en terani”

“Erini” fiili görmek, yakinen görmek anlamındadır.Arada her hangi bir vasıta olmadan Allah’la konuşunca Hz. Musa, Allah’ı görme talebinde bulunda,O ‘nu görmeye şevk arttı.Bu sebeple Allah’ı diğer varlıkları gördüğü gibi gözleriyle görmek istedi.

¹²⁰ Kurtubi, a.g.e., cilt 3, s.385

“Len Terani” fiili “Beni asla göremezsin” bu sözüyle Allah’u Teala, beni dünyada görmemene imkan yoktur diyor.çünkü gözlerimiz Allah’ı görmeye yetecek görüşe sahip değildir.

“Terani” fiilinde Yüce Allah, Hz. Musaya kendi bünyesinden dha güçlü ve daha sağlam olan bir şeyi misal verdi.

Yani,eğer dağ yerinde durur ve sarsılmazsa beni görebileceksin.Eğer yerinde duramasa, şunu bil ki dağ benim tecellimi kaldırmadığı gibi Sende beni görmeye takat göstermeyeceksin.Buradaki göreceksin kelimesi de gözlerinle göreceksin anlamındadır.

ARAF – 145:”....Musa kavmine (ibret için9 ileride size o fasıkların (harep olan) yurdunu göstereceğim.(dedik)”

“Urikum” fiili

“Yakında size fasıkların yurdunu göstereceğim ayetirle ilgili olarak el-Kelbi de ki ; Fasıkların yurdundan kasıt, yolculuğa çıktıkları vakit ad ve somut kavmi ile helak olmuş nesillerin yurtlarının yanlarından geçip uğramalarıdır.Bunun, cehennem olduğuda söylenmiştir.Yani, siz bunu hatırınızdan çıkarmayın, unutmayın ve sizde bunlardan olmaktan sakının. Şöyle de açıklanmıştır :Yüce Allah mısırı kastetmektedir. İbn Abbas ile Kasame b. Züheyr “seurikum” göstereceğim fiilini ”seuessikum”fiili sizi mirasçı kılacağım diye okumuşlardır.¹²¹

ARAF – 146: “Yer yüzünde haksız yere kibirlenenleri, ayetlerimi anlamaktan (Kur’an-ı kabulden) çevireceğim. Onlar (büyüklenenler), her mucizeyi görselerde ona inanmazlar, rüşd yolunuda görseler onu kendilerine yol edinmezler.Fakat sapıklık yolunu görürlerse, onu yol edinirler.İşte böyle hareket etmeleri, ayetlerimizi yalan saymalarından ve onlardan gafil bulunmalarından dolayıdır.”

Bu ayette 3 terde geçen “yerev” fiili anlamak, bilmek manalarındadır.Bir şeyden ders almak, ibret almak,kavramak,ıdrak etmek,algılamak manalarınada gelmektedir.

ARAF- 148:”Tur’a çıkan Musa’nın arkasından, geride kalan kavmi, süs eşyalarından bir buzağı heykeli yapıp, onu tanrı edindiler ki onun büğürmeside vardıBuzağının kendilerinden konuşamayacağını, onlara bir yol gösteremeyeceğini görmediler mi de onu tanrı edindiler?Böylece zalimlerden oldular.”

¹²¹ Kurtubi, a.g.e., cilt 7, s.455-456

Bu ayette geçen “yerev” fiili yani görmediler mi fiili, anlamadılar mı, idrak etmediler mi, kavramadılar mı, bilmediler mi manalarındadır.

ARAF- 149:”Ne zaman ki, buzağıya taptıklarına kuvvetle pişman oldular ve kesin olarak sapmış olduklarını gördüler, şöyle dediler : “- Eğer Rabbimiz.....”

“Raev” fiilinde Yüce Allah’a masiyet, isyan etmiş olduklarını anlayınca demektir.Çünkü yaptıklarının yanlış olduğunu tam manasıyla anladılar. Bundan dolayı pişman oldular.Buradaki görünce fiili anlama, idrak etme manasındadır.

ARAF – 198:”.....Ve onları sana bakar görürsün, oysa onlar görmezler.

“Terahum” fiili onları sana bakarken görürsün cümlesinde bakanlar putlardır. Yani sen onları bana bakarmış gibi görürsün. Bu putlar görmeyen cansızlar olduğu halde fiilin sonunda onlar için (Akıllılar hakkında kullanılan) “vav” ile çoğul yapılarak haber verilmiş sebebi ise haberin akli eren varlıkların yaptıkları fiillerden birisi kullanılarak zikredilişinden dolayıdır. Şöyle de açıklanmıştır: Bu putların mücevherattan yapılmış gözleri vardır. O bakımdan “ onları sana bakar görürsün” diye buyrulmuştur. Burada kastedilenin müşrikler oldukları da söylenmiştir.O nların, görmediklerini haber vermek suretiyle görme organlarından yararlanmadıklarını anlatmaktadır.¹²²

ENFAL – 43=” O vakit Allah sana, onları rüyada az gösteriyordu. Eğer sana, o düşmanları çok korkacaktınız ve savaş hususunda ihtilafa düşeceksiniz.

“Erakum” “Yurikehum” fiillerinde Mücahid der ki; Peygamber (s.a.v.) rüyasında onların çok az olduklarını görmüştü.Bunu ashabına anlattı böylelikle Allah onlara sebat verdi.Bir görüşe göre de : “Rüya’dn kasıt uykunun mahalli olan gözdür. Buda : senin uyku mahallin olan gözünde göstermişti, takdirindedir.Buradaki görme rüyadaki görmedir.¹²³

ENFAL- 44: “O vakit düşmanla karşılaştığınız sırada Allah onları gözlerinizde a gösteriyor, sizi de onların gözünde azaltıyorduk. (ki çözümleyip harbe tutuşsunlar)...”

“Yurikumuhum” fiilindeki göstermekten kasıt uyanırken gösterme durumudur. Bununla birlikte eğer, uykudan kasıt uykunun ortaya çıktığı yer olan gözdür denilecek olursa birinci göstermenin de uyanırken gösterme diye anlaşılması mümkündür.Buna göre 43. ayetteki gösterme peygamber (s.a.v.)’e has bir gösterme olup, bu ayetteki

¹²² Kurtubi, a.g.e., cilt 7, s.548

¹²³ Kurtubi, a.g.e., cilt 6, s.61-62

gösterme ise herkes hakkında söz konusudur. İbn-i mesud derki : Bedir günü yanımda bulunan bir kimseye ne dersin, yetmiş kişi varlar mı diye diye sordum, o yüz kişiye yakındırlar dedi. Biz bir kişiyi esir aldık ve kaç kişi idiniz diye sorduk bir kişi idik diye cevap verdi.

“Sizide onların gözlerinde azaltıyordu.”Bu da savaşın başlangıcında olmuştu. Öyleki Ebu Cehil o gün ; “Bunlar bir deve eti yemekle doycak sayıdadırlar. Haydi onları bir defa daha yakalayiverin ve iplere bağlayın, ”demişti. Savaşa başlamaları ile birlikte Müslümanların gözlerinde bu yükü ve sayıları çok görünmeye başladı.¹²⁴

ENFAL – 47: “(Ey Mü’minler) yurtlarından çalım satarak, insanlara gösteriş yaparak çıkanlar ve Allah yolunda alıkoymaya çalışanlar (Mekkeliler) gibi olmayın.....”

“Riae” fiili gösteriş, çalım satmak, kibirli ve gururlu davranmak anlamlarındadır. Nitekim müşrikler Mekke’den böyle çıkmışlardı. Cuhfe’ye vardıkları zaman Ebu Süfyan’ın gönderdiği adam geldi .”Geri dönünüz, kervan tehlikede değil selamette ” dedi. Bu haber üzerine Ebu Cehil, “Hatır, Vallahi ta Bedir’e kadar, varıp şaraplar içmeyince çengilerle, cariyelerle saz çalıp eğlenmeyinceye ve oradaki Araplara ziyafet çekip yemekler yedirmeyince, kesinlikle dönmeyeceğiz.” Dedi. Gerçekten de ta bedir’e kadar geldiler. Ancak sonları hüsrana oldu. Şımarıklığın kibir ve gururlarının gösterişlerinin sonu kötü oldu.¹²⁵

ENFAL- 48: “O zaman (bedir savaşı için) şeytan onların yaptıklarını allayıp, pullayıp şöyle demişti: “Bugün insanlardan size galip gelecek hiçbir kimse yoktur.Bende size muhakkak yardımcıyım.”Fakat iki ordu karşı karşıya görünce arkasını dönerek şöyle dedi : “Ben sizden kesin olarak uzağım.....Ben sizin göremeyeceğiniz şeyleri (melekleri) görüyorum.”

“Teraeti” “ iki ordu birbirini görünce “ fiili olan görünce kelimesi göz ile görmek anlamındadır.

“Era” kelimesi görüyorum yani burada da göz ile görmek manasındadır.

“Teravne” fiilide göz organı ile görmektir. Bu ayette şeytan müşriklerin görmediğini görüp, müşahade etmiştir. Bedir savaşında şeytan müşrikleri kışkırtmış

¹²⁴ Kurtubi, a.g.e., cilt 8, s.61-62

¹²⁵ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 4, s.238

daha sonra iki ordu karşılaştıklarında Cebrail'i meleklerle birlikte Müslümanların yanında görünce bu sözü söylemiş ve müşrikleri tek bırakmıştır.

ENFAL – 50: “Melekler o kafirlerin yüzlerine ve arkalarına vura vura ve : “ – Tanıdın cehennem azabını,” diyerek canlarını alırken bir görmeliydin”

“Tera” fiili, her ne kadar meleklerin, onların ellerine ve boyunlarının üstüne nasıl vurduklarını bilmiyorsak da, bu keyfiyeti bilmeyişimiz, bizim bu ayetin zahiri manasını tevil etmemiz için kafi sebep değildir. Bu Allah tarafından meleklerle verilen vurma emridir. Görmüş olsaydın derken her gören insan kastedilmiştir.¹²⁶ Yani gözlerinle görseydin sen çok büyük bir iş görmüş olacaktın, şeklindedir.

TEVBE – 26: “Sonra Allah, Resulünün ve müminlerin üzerine rahmetini indirdi, görmediğiniz (meleklerden) ordular indir de, küfredenleri azaplandır.....”

“Terevha” fiili “Görmediğiniz ordular da indirmiş”, buyruğundan kasıt meleklerdir. Melekler müminlerin kalplerine bıraktıkları düşünceler ve sebat ile müminleri güçlendiriyor; kafirlerde kendilerini göremedikleri yerden korkutarak ve savaşız olarak zayıf düşürüyorlardı.Çünkü melekler bedir günü dışında herhangi bir savaşta fiilen savaşmamışlardır.¹²⁷ Burada görmediğiniz derken siz gözlerinizle onları göremiyordunuz anlamı çıkmaktadır.

TEVBE – 40: “.....Nihayet Allah Peygamberin (veya Ebü Bekir'in) üzerine manevi huzurunu indirdi ve onu, görmediğiniz ordularla desteklemiş” buyruğunda kastedilenler meleklerden ordulardır.Yani kimsenin onları görmediği ordular hicret esnasında Hz. Muhammed'e yardım etmiştir.

TEVBE -94: “Savaştan geri dönüp münafıkların yanına vardığınız zaman, onlar sizden özür dileyenlerdir. De ki : “- Boşuna özür dilemeyin, size inanmayacağız.Doğrusu Allah bize durumunuzdan bir ok haberler verdi. Böyle Allah ve Resulü, yaptıklarınızı görecektir.

“Ve seyera” fiili bu ayette “Allah ve Resulü sizin davranışınızı görecektir” buyruğunda yani sizin yaptıklarınız tam anlamıyla ortaya çıkacak ve siz amellerinizin karşılığını alacaksınız. Ne yaparsanız yapın bunları Allah ve resulünden gizlemeyeceksiniz. Gizli ve açık her işiniz her yaptığınız ortaya çıkacak, bilinecektir.

¹²⁶ Kutub, Seyyid, a.g.e., cilt 7, s.47-48

¹²⁷ Kurtubi, a.g.e., cilt 8, s.173

TEVBE -105: “Deki : “- Ey tövbecarlar çalışın (istediğinizi yapın) ! Çünkü yaptıklarınızı Allah’da, Resulüde, müminlerde görecektir.....”

“Feseyera” fiili bu ayette Allah ve Resulünden başka bir de müminlerde işledikleriniz işleri görecektir, bileceklerdir. Yani, Allah’ın onları amellerinize muttali kılması suretiyle yaptıklarınızı görecektir.

TEVBE - 126=” Münafıklar, her yıl bir veya iki kere çeşitli belalara çarptırıldıklarını görmezler mi? Böyle iken yine tevbe etmezler ve ibret almazlar.”

“Yerevne” fiili bu ayetteki “görmüyorlar mı” kelimesi “anlamıyorlar mı” manasında-dır. Kendilerine tövbeyi hatırlatacak türlü türlü belalara, hastalık ve kıtlık gibi musibetlere uğrattılıyorlar, suikast hazırlamak, nifak çıkarmak dolayısıyla rüsva olmak, Resulullah cihada çıktıkça imansızlık yüzünden ona aykırı düşmek can korkusuyla kıvrınmak gibi sıkıntılara uğruyorlar da bunları anlamıyorlar mı Demektir¹²⁸ Bunlar münafıklardır.

TEVBE – 127: “ Münafıkların kabahatini anlatan bir sure indirildiği zaman, birbirlerine bakıp : “ – Müminlerden sizi gören oluyor mu?” diye işaretlerler.....”

“Yerakum” fiili “gözetlemek” anlamındadır. Birilerinin kendilerine bakıp bakmadığını anlamaya çalışıyorlar. Bu yüzden birbirlerine işaret veriyorlar. Kendilerini bir müminin görüp görmediğini anlamaya çalışıyorlar. Bu ayetlerde kastedilen münafıklardır. Çünkü inen ayetlerde kastedilenin kendileri olduğunu, kendi düşüncelerinin olduğunu biliyorlardı.

YUNUS – 46: Kafirlere veda ettiğimiz azabın bir kısmını sana göstersek, yahut onlara azab edisten önce seni (ahrete) alsakda, sonunda onların dönüşü bizedir.

“Nuriyenneke” fiili “sana göstersek” ifadesi olacıkları sana bütün açıklığıyla gösterip, bildirsek anlamındadır. Bu ayette sana bunları göster sekte yine onların dönüşü bize olacaktır denilmektedir.

YUNUS – 50= “De ki” – Söyleyin bakalım: Allah’ın azabı geceleyin yatarken veya gündüzün meşguliyetinde size gelip çatarsa (ne yaparsınız?) Artık onu, günahkarların acele olarak istemelerine sebep nedir?”

“Eraeytüm” fiili bu ayette haber vermek, anlatmak açıklamak anlamlarındadır.

¹²⁸ Yazır, Hamdi, a.g.e., cilt 4, s.432

YUNUS – 54: Küfre varmakla zulmeden her nefis eğer bütün yeryüzündekine sahip olsaydı, azabı gördükleri vakit, hepsi pişmanlığı açığa vurarak kendini kurtarmak için onu muhakkak feda ederdi.

“Raevu” fiili “azabı gördüklerinde” buradaki görmek göz il görüp müşahede etmektir. Bu durum kafirlerin ateşe girmeden önceki durumudur.

YUNUS – 59: (Ey Resulüm), müşriklere de ki : “ – Allah sizin için rızık olarak hangi şeyleri indirdi de, siz ondan bir haram ve bir helal yaptınız, bana haber verin.....”

“Eraeytum” fiili burada Yüce Allah Mekke kâfirlerine hitap etmektedir. “ Haber verin ” derken, görüşünüz nedir, ne haber, ne olacağı hakkında herhangi bir şeyden haberdar mısınız anlamındadır.

YUNUS -88: “ Musa şöyle dua etti : “- Ey Rabbimiz ! Sen firavun’a ve etrafındakilere dünya hayatında giyecek bir çok süs eşyası ve mallar veridim ; Ey Rabbimiz, mallarımı mahvet ve kalplerini şiddetle sık ki, o acıklı azabı görmedikçe iman etmeyecekler.

“Yeravu” fiili bu ayette “Acıklı azabı göreceklein kendi gözleriyle görmeleridir.

HUD - 27: “Buna karşı, Nuh’un kavminden küfür öncüleri olanlar şöyle dediler: “ – Biz, seni ancak bizim gibi bir insan görüyoruz ve sana bağlı olanları da ilk bakışta, En düşüklerimizden ibaret görüyorsunuz. Sizin, bize fazla bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz ;hatta sizi yalancılar sanıyoruz....”

“Bu ayette 2 kez geçen “vemanerake” ve 1 kez geçen “vema nera” fiili inanmıyoruz, onaylamıyoruz, kabul etmiyoruz, sadece zannediyoruz anlamında kullanılmıştır.

HUD- 28:” Nuh şöyle dedi:é- Ey Kavmim ! Söyleyin bakayım, fikriniz nedir? Eğer ben Rabbimden verilen açık bir Burhan (mucize) üzerinde isem (Bu benim Peygamberlik davamı doğruluyorsa), birde Allah bana kendi katından bir Peygamberlik vermiş de, siz onu görecekle göz verilmemişse, istemediğiniz halde onu size zorlamı kabul ettireceğim.

Bu ayetteki “Eraeytum” fiili söyleyin, konuşun, haber verin, bildirin, bana açıklayın anlamındadır. Bu kelime soru olarak kullanılmıştır.

HUD- 29: “.....Ancak ben, sizi, cahillik yapmakta olan bir topluluk olarak görüyorum.

“Eraküm” fiili burada görüyorum, buluyorum şeklinde inanıyorum, anlamındadır.

HUD- 63= “Salih (onlara şöyle) dedi : “ –Ey kavmim, söyleyin bakayım, fikrinizi nedir?..”

“Eraeytum” fiili burada şimdi siz söyleyin, konuşun, açıklayın, bildirin, haber verin, bu konuda ne dersiniz anlamlarında yine soru olarak gelmiştir.

HUD – 70: “ İbrahim, ellerinin getirilen bu yemeğe uzanmadığını görünce, onlardan ürktü ve içinden, kendilerinden bir nevi korku duydu.....”

“Rae” fiili bu ayette şu şekilde kullanılmıştır. “Ellerinin buna uzanmadığını görünce onlardan çekindi.” Buyruğundaki görme göz ile görme, müşahede etmedir. Yani meleklerin yemeğe ellerini uzatmadıkları Hz. İbrahim gözleriyle görmüştür.

HUD – 84: “ Ölçeği ve tartıyı noksan yapmayın; ben sizi bir hayır ve bereket içinde görüyorum.....”

“Erayküm” fiili burada buluyorum, inanıyorum, olarak algılıyorum ve değerlendiriyorum, tanık oluyorum şeklinde geçmektedir.

HUD – 88= “Şuayb şöyle dedi: “ –Ey kavmim ! söyleyin bakayım! Eğer ben, Rabbinden bir peygamberlik üzerinde bulunuyorsam ve o, bana katından bir rızık vermişse ne yapayım?....”

Bu ayetteki “Eraytum” fiili görüşünüzü söyleyin, bildirin, haber verin anlamındadır.

HUD – 91: “Onlar şöyle dediler: “- Ey Şuayb! Biz senin söylediklerinin çoğunu iyice anlamıyoruz ve sende içimizde hakikaten zayıf (aciz) görüyoruz....”

“La nerake” fiili bu ayette sana inanmıyoruz, seni anlamıyoruz, hatta seni bizden daha düşük olarak, güçsüz biri olarak görüyoruz anlamlarında kullanılmıştır. Bu ayetle ilgili Cubeyr ve Katade Hz.Şuayb’ın gözlerinin görmediğini, diğer bazı kimselerde gözlerinin görmesinin zayıf olduğunu söylemişlerdi. Kavmi bu sebeple onu zayıf güçsüz kabul ediyor.

YUSUF – 4: “Bir vakit Yusuf babasına (yakub (a.s.)) şöyle demişti : “- Babacığım, ben rüyamda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki, onlar bana secde ediyorlar.”

Bu ayette geçen “ Raeytu ve raeytuhum” fiilleri kalp ve ruh gözüyle manevi olarak görme anlamında kullanılmıştır.

YUSUF – 5: “Yusuf ‘ un babası dedi ki : “ – Yavrum, Rüyanı kardeşlerine anlatma, sonra sana hile kurarlar.....”

Bu ayetteki “ Rüyeye” fiili Türkçedeki rüya anlamında kullanılmıştır.

YUSUF – 24: “Kdın gerçekten ona niyetlenmiş ve oda niyetlenmişti. Eğer Yusuf Rabbinin burhanını (ilahi ihtar) görmemiş olsaydı olacak olan olurdu

Bu ayette geçen “ Rae” fiili görmek, anlamak, hissetmek, bizzat tanık olmak anlamında kullanılmıştır.

YUSUF – 28: “ Hanımın kocası, Yusuf’un gömleğinin arkadan yırtıldığını göünce : “(Ey hanım) bu söylediğin sözler, sizin hilenizdendir..Gerçekten siz kadınların hilesi, çok büyüktür.”

Bu ayetteki “Rae” fiili ise normal göz organı ile görmek anlamında kullanılmıştır. Yani normal görmektir.

YUSUF – 30: “ Şehirdeki bir takım kadınlarda dediler ki : “ Vezirin karısı, delikanlı-sının nefesine yaklaşmak istiyormuş. Ona olan aşkı, kalbinin içine nüfuz etmiş. O hanımı görüyoruz ki, çıldırmış besbelli.”

Bu ayetteki “Leneeahe” fiili şu inançtayız, şu görüşteyiz,..... Şöyle şöyle kanaatteyz anlamında kullanılmıştır.

YUSUF- 31: “..... Sonra Yusuf’a : “- Çık karşılarna” dedi. Kadınlar onu görünce, kendisini çok büyüttüler ve şaşkınlıktan ellerini kestiler.....”

Ayette geçen “Raeynahu” fiili normal duyu organımız olan göz ile bir nesneyi görme, müşahede etme anlamında kullanılmıştır.

YUSUF – 35: “ Sonra, vezir ve aile halkı yusuf’un beraatine dair bunca delilleri gördükleri halde, onu bir müddet (dedi-kodu kesilinceye kadar) zindana atmak fikriyle ortaya çıktılar (ve onu zindana attılar)”

“Raevu” fiili dünya gözüyle görmek, tanık olmak anlamında kullanılmıştır.

YUSUF – 43: “ Bir gün mısır hükümdarı şöyle dedi : “ –Rüyamda gördüm ki, yedi semiz ineği, yedi cılız inek yiyor ve yedi yeşil başağda, Diğer yedi kuru başak sarmalayıp onlara galip gelmiş. Ey ileri gelenler ! Eğer rüya tabir edebiliyorsanız, benim rüyamı halle-diniz.

Bu ayette geçen “ Rü’ye” fiili rüya görmek anlamındadır. “ Era” fiili ise rüyada kalp ve ruh gözüyle bir şeyi görmek, manevi görme anlamındadır.

YUSUF – 59: “Yusuf onların, bütün zahire yükleri hazırlayınca şöyle dedi :“- Bana, baba bir erkek kardeşinizi (bünyamin’i) getirin. Görmüyor musunuz (onun hissesiyle beraber) size tam ölçek veriyorum. Ben konuklayanların hayırlısıyım.”

Bu ayetteki “ Teravne” fiili, görmek ve tanık olmak anlamında kullanılmıştır.

YUSUF – 78: “Onlara şöyle dediler: “ – Ey Vezir ! Doğrusu, bunun büyük ve ihtiyar babası var, (bununla teselli buluyor), onun için yerine birimizi al, çünkü biz, seni iyilik edenlerden görüyoruz.”

Burada kullanılan “nerake” fiili inanmak ve itibar etmek, kanıksamak, benimsemek anlamında kullanılmıştır.

YUSUF – 100: “ Ebeveynini tahta üzerine çıkardı, onlar da (ebeveyn ve onbir kardeş) kendisine hürmet için eğildiler (veya kendisine kavuştukları için şükür secdesine kapandılar) Yusuf dedi ki : “-Ey babacığım ! İşte bu önceden gördüğüm rüyan tabiridir...”

Ayetteki “Rü’yaye” fiili daha önceden görülen rüyanın dile getirilmesi yani kalp ve ruh gözüyle rüya görmek anlamında kullanılan manevi görmedir.

RAD- 2: “Allah, gökleri gördüğünüz şekilde, direksiz olarak yükseltendir...”

Bu ayetteki “Terevneha” fiili normal öz organıyla uzayı görmek anlamındadır.

RAD – 12: “ Size korku ve ümid içinde şimşek gösteren, yağmur yüklü bulutları, meydana getiren o’dur.”

“Yurikum” fiili bu ayette göstermek, seyrettirmek, ufkunu açmak, delil sunmak anlamında kullanılmıştır.

RAD – 41: “ O kafirler görmüyorlar mı ki, biz arazilerini (Müslümanlara feth ettirmekle) etrafından azaltıp duruyoruz?....”

“Yerev” fiili bu ayette, anlamıyorlar mı, bilmiyorlar mı anlamlarındadır. “Görmediler mi ki” buyruğunda kastedilen Mekkelilerdir.

İBRAHİM – 19: “Görmedin mi? (Ey Resulüm ve dolayısıyla ey müminler görme-diniz mi) Allah, gökleri ve yeri hak ile (gereği üzere) yaratmıştır. Dilerse sizi yok eder ve yepyeni bir kavim getirir(de daha çok itaat ederler).”

“Tera” fiili yani görmez misinden kasıt, kalbi görmektir. Yani kalb ile görmek, hissetmek, anlamak, idrak etmektir. Çünkü senin bu konuda bilgin yok mu anlamındadır.

İBRAHİM – 24: “ Gördün ya, Allah nasıl bir temsil yaptı. Hoş bir kelime olan tevhid ve şahadet (iman), kökü yerde sabit ve dal budağı yukarıda olan hoş bir ağaca benzer”

“Tera” fiili bu ayette, anlamak, idrak etmek, hissetmek anlamlarındadır.

İBRAHİM – 28: “Allah’ın nimetine şükretmeyi küfre değiştiren ve kavimlerini helak yurduna konduran o kimseleri görmüyor musun?”

“Tera” fiili bu ayette görmek, anlamak, tanık olmak anlamlarındadır. Burada bahsedilen kişileri bizzat o anda yaşayan müşrikler ve inanmayanlardır. Bu yüzden bu kişilerin yaptığını görmez misin denilmiştir.

İBRAHİM – 49: “O kıyamet günü, mücrim kafirleri birbirine bağlanıp kelepçelenmiş olarak görürsün.”

“Tera” kelimesi burada ahrette olacak olan bu olayı aynel yakın olarak görmek, bizzat şahit olmak anlamındadır.

NAHL- 14: “..... Gemilerin denizde suyu yarararak gittiklerini görüyorsun, hem Alah’ın fazlından nasip arayasınız diye, hem de olur ki, şükredersiniz.”

“Tera” fiili bu ayette göz ile görüp, müşahede etmek demektir. Bizzat görmektir.

NAHL – 48: “ Onlar, Allah’ın yarattığı (ağaç gibi) herhangi bir şeyi görmediler mi ki, gölgeleri, Allah’ın kudretine boyun eğerek sağ ve sol taraflardan Allah’a secde eder olduğu halde meyleyip dönüyor.”

“Yerev” fiili burada bir şeyden ders almak, ibret almak, mahiyetinin öğrenmek, kavramak, idrak etmek, algılamak anlamlarına gelmektedir.

NAHL- 79: “Gök boşluğunda uçmaya mahkum edilen kuşlara bakmadılar mı?..”

“Yerev” fiili bu ayette gözüle görmek anlamındadır. Bazı alimler “te” harfi ile “gör-müyor mu sunuz” şeklinde okumuşlardır.¹²⁹

NAHL – 85: “ O zalimler (kafirler) Cehennem azabını görünce, artık azab kendilerinden ne hafifletecek, ne de onlara mühlet verilecektir.”

“Rae” fiili ahrette başlarına gelecek azabı gözleriyle görmeleri, gerçeği tam anlamıyla idrak etmeleri manasındadır.

NAHL- 86: “Dünyada Allah’a ortak koşan müşrikler, ahrette bu ortaklarını (putlarını) görünce : “- Ey Rabbimiz ! Bunlar, seni bırakıpta kendilerine taptığımız ortaklarımızdır.” diyecekler.....”

“Rae” kelimesi bu ayette “ şirk kşanlar, koştukları ortakları görünce” yani dünyada iken tapındıkları put ve heykellerinin gördüklerinde, onlarla karşı karşıya geldiklerinde, anlamlarındadır.

İSRA – 1: “Her türlü noksanlıktan münezzehe olan o Allah’dır ki, kulunu (Hz. Muhammed(a.s.)) gece Mescid – i Haramdan (Mekken’den alıp) o etrafını mübarek kıldığımız mescid – i Aksaya kadar götürdü, ona ayetlerimizden (kudretimize delalet eden acablıklardan) gösterelim diye yaptık.....”

“Linuriyehu” fiili bu ayette bildirmek, göstermek, iç yüzünü ve perde arkasını bütün boyutlarıyla anlatıp, öğretmek anlamındadır.

İSRA – 60: “.....Bizim sana rüyada, o alenen gösterdiğimizizi ve Kur’an’da lanet edilen (ve Cehennem’in dibinde biten zakkum isimli) ağacıda, yalnız insanlara bir imtihan yaptık.....”

Bu ayette geçen “Rü’ye” ve “cereynake” fiilleri zamanı geldiğinde fiilen gerçekleşecek olan bir olayın daha önceden rüyada Peygambere manen gösterilmesi, bildirilmesi ve açıklanması anlamlarına gelmektedir.

İSRA – 62: “(İblis) baksana şu üzerime mükerrer kıldığın kimseye !

¹²⁹ Kurtubi, a.g.e., cilt 10, s. 234

Burada geçen “Eraeyteke” fiili “Ehbirni ya Rabbi” Ey Allah’ım Adem’i bana üstün kılmanızın sebebini “ bana haber ver anlamındadır.¹³⁰

İSRA – 99: “ Onlar, gökleri ve yeri yaratan Allah’ın endilerinin aynı olan insanları yatamaya kadir olduğunu görüp bilmediler mi?....”

“Evelem yerev” fiili bu ayette anlamak, bilmek, idrak etmek, kavramak anlamlarında kullanılmıştır.

KEHF – 17: “(Ey Resulüm, bir baksaydın) görürdün ki, güneşolduğu zaman, mağaranın sağ tarafına yönelir (ışınları onlara zarar vermez); battığı zamanda, onları sol taraftan terk ederdi, Onlar, mağaranın geniş bir yerinde idiler.

“Tera” fiili bu ayette görmek, tanık ve şahit olmak anlamında kullanılmıştır. Yani “tea” fiinin muhatabına deniliyor ki; eğer sen o mağaradaki gençlerin yanlarında olsaydın güneşin sabahleyin o gençlerin bulunduğu mağaranın sağ tarafına doğru yöneldiğini, battığındada onları sol tarafından geçtiğinin görüp, seyredin.

KEHF – 39: “Kendi başına girdiğin zaman; “ – Bu Allah’dandır, benim kuvvetimle değil, Allah’ın kuvveti ile olmuştur.”desydin ya ! ... Eğer beni, malca ve evlatca kendinden az görüyorsan.”

“Terani” fiili bu ayette kanaat getirmek, sanmak, zannetmek, İnanmak, kabul etmek, var saymak ve görmek anlamlarına gelmektedir.

KEHF - 47: “ O kıyamet gününü hatırla ki, dağları yürüteceğiz ve arzı çırıl çıplak göreceksin.....”

Burada geçen “ Tera” fiili kıyamet sırasında olan olayları, gözle görüp, tanık lmak anlamındadır.

KEHF – 49: “ Amel defterleri (ellerine) konmuştur. Artık o mücrimleri göreceksin ki (defterlerinde yazılı) günahkardan korkmuşlar ve şöyle diyorlar; “–Eyvah bize!”

“Tera” fiili burada ahrette aynel yakın bir manzarayı gerçek boyutta görüp seyretmek, tanık ve şahit olmak, manasındadır.

KEHF – 53: “Günahkârlar ateşi görmüşlerde artık ona düşeceklerinin anlamışlardır; fakat ondan savaşacak bir yer bulamamışlardır.”

¹³⁰ Salim, Muhammed Aslan, Muvassaatil Kur’aniyyetül Müyessera, Daru’l-fikr, Suriye/Şam, s.289

“Rae” fiili bu ayette bir şeyi gerçek boyutuyla görmek, seyretmek anlamındadır.

KEHF – 63: “Genç arkadaş (yüşa), Musa’ya şöyle dedi: “gördün mü, (balığı canlı olarak bulmakla vaat edildiğimiz yerdeki) kayaya sığındığımız vakit, doğrusu ben balığı unutmuşum....”

Buradaki kullanılan “eraeyte” fiili hatırladın mı anlamında kullanılmıştır.

MERYEM – 26: “ Artık ye, iç, gözün aydın olsun. Eğer insanlardan birini görürsen: “- Ben Rahman’a (Allah’a) bir oruç (susmak)adadım. Onun için bu gün kimseye asla söz söylemeyeceğim.” De.”

“Terayinne” fiili bu ayette görmek, karşılaşmak, rastlamak anlamında kullanılmıştır.

MERYEM – 74: “Halbu ki biz, kendilerinden evvel, mal ve gösterişçe daha güzel nice asırlar halkını helak etmişiz.”

Buradaki “ri’yen” fiili görünüm, yansıma, şatafat, manzara, dış görünüş, gösteriş gibi anlamlara gelmektedir.

MERYEM – 75: “..... Nihayet vad oldukları azabı gördükleri vakit- Ya dünyada Müslümanlar tarafından öldürülmeyi, yahut kıyamet günü Cehennem’i, artık bileceklerki, kimin mevki daha fena ve yardımcıları daha zayıfmış.”

“Raev” fiili bu ayette görmek, karşılaşmak, karşı karşıya, yüz yüze gelmek anlamlarına gelmektedir.

MERYEM – 77: “Şimdi şu ayetlerimizi inkar eden ve “Elbette bana mal ve evlat verilecektir.” Diyen adamı (as İbn-i vail’i) gördün mü?”

“Eferayte” fiili burada bilmek, hatırlamak ve duymak anlamındadır.

MERYEM – 83: “Görmedin mi, biz şeytanları o kafirler üzerine musallat ettik. Onları günaha teşvik edip duruyorlar.”

Buradaki “elem tera” fiili, bilmek ve tanık olmak anlamlarındadır.

TAHA – 10: “Hani o, bir ateş görmüştüde ailesine. “yerinizde durun benim gözüme bir ateş ilişti, belki size bir kor getiririm, yahut ateşin yanında bir yol gösterici bulurum.” demişti.

Bu ayette geçen “rae” fiili göz ile görmek demektir. Hz. Musa ve ailesi Mısır’a gitmek üzere yola çıktıklarında gece olupta, bir rivayette yollarını kaybettiklerinde uzaklarda bir ateş görmüştü. Onu getirmek için gitti. Hz. Musa’nın ateşi gözleriyle görmesi kastedilmiştir.

TAHA – 23: “Bunları, sana en büyük mucizelerimizden (bir kısmın) gösterelim diye yaptık”

“Linuriyeke” fiili bu ayette Allah’ın Hz. Musa’ya mucizesi apaçık bir şekilde hiçbir şüpheye yer bırakmayacak bir biçimde açıklaması, göstermesi, idrak etmesi anlamındadır.

TAHA – 46: “Allah buyurdu ki : “- korkmayın, zira ben sizinle beraberim; işitirmi ve görürüm.

“ Era” fiili burada Allah’ın görmesidir. Yani Allah hiçbir gizli şeyin dahi kendisinden gizli ve saklı kalmayacağı ve her şeyi bilip, idrak ettiğini anlatmaktan ibarettir. Alemlerin Rabbi Allah’ın şanı çok yücedir.¹³¹

TAHA – 56: “ Yemin olsun ki, biz, firavun’a mucizelerimizin hepsini gösterdik.....”

“Ereynahu” fiili bu ayette şu manadadır. Firavun’a Hz. Musa’nın peygamberliğine delil olacak bütün mucizeler gösterilmişti. Bu mucizeleri gözleriyle görür, bizzat şahit olduğu halde inanmadı “Ereynahu” fiili gözle görmek, şahit olmak anlamındadır.

TAHA – 89= “Onlar görmüyorlar mı ki, o buzağı kendilerine hiçbir söze karşılık vermiyor.....”

Bu ayette geçen “yerevne” fiili görmek, bilmek ve zannetmek anlamındadır. Yani putların kendilerine hiçbir fayda vermediğini bilmiyorlar mı, anlamıyorlar mı anlamındadır.

TAHA – 92: “Musa dedi ki : “ – Ya Harun ! Bunların delalete düştüklerini gördüğün vakit sana ne mani oldu.”

“Raeytehum” fiili bu ayette görmek, tanık olmak, bilmek, şahit olmak, anlamak, idrak etmek anlamlarındadır.

¹³¹ Kurtubi, a.g.e., cilt 11, s.351

TAHA – 107: “ Onlarda ne bir iniş, nede bir yokuş göremeyeceksin”

“ La tera” fiili burada görmek, bulmak, karşılaşmak, seyretmek, bilmek anlamındadır.

ENBİYA – 30: “ O kafir olanlar, görmediler mi ki, göklere yer bitişik bir halde iken biz onları ayırdık. Hayatı olan her şeyi sudan yarattık. Hala inanmıyorlar mı?”

“Evelem yera” yani “acaba kafirler görmediler mi ki” fiili bu ayette bilmedi mi ki anlamındadır.¹³²

ENBİYA – 36: “(Ey Resulüm), O inkar edenler, seni gördükleri zamanda seni alaya alıyorlar ve “ – Bu mu, ilahlarımızı ayıplayıp duran?” diyorlar. Halbu ki onlar, Rahman’ın Kur’an’ını inkar ediyorlar.”

“Ve iza raeke” yani “ Kafirler seni gördüklerinde” demek; karşılaşmak, rastlamak, bilmek, tanımak anlamlarındadır.

ENBİYA – 37: “ İnsanlarda acelecilik yaratıldı. Yakında size (azaba dair) alametlerimi göstereceğim. Şimdi siz acele etmeyin.”

Bu ayette geçen “Seurikum” fiili göstermek, bildirmek, açıklamak, izah etmek anlamına gelir.

ENBİYA – 44: “ Doğrusu biz, o kafirleri ve atalarını yaşattık, hatta o ömür, onlara uzun geldi. Fakat şimdi görmüyorlar mı, kafirlerin arazisini alıp erafından (Müslümanlara fethettirmekle) azaltıyoruz. O halde galip gelenler onlar mı?

“Yerevne” fiili bu ayette görmek, bilmek, anlamak, hissetmek ve idrak etmek anlamlarına gelir.

HACC - 2: “ Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirdiğinden geçer ve her yüklü kadın çocuğunu doğurur. İnsanları da hep sarhoş görürsün ! halbu ki sarhoş değillerdir. Fakat Allah2ın azabı çok şiddetlidir.”

“Terevneha ve tera” fiili bizzat görmek, bilmek, algılamak, sanmak, zannetmek anlamlarına gelmektedir.

HACC – 18: “Görmedin mi, göklerde ve yerde olan her şey; güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanlardan çok kimseler hep Allah’a secde ediyor....”

¹³² Kurtubi, a.g.e., cilt 11, s. 480

“Elem tera” fiili burada idrak etmek, anlamak, hissetmek, bilmek kalple görmek anlamlarına gelir.

HACC – 63: “Görmedin mi Allah gökten bir yağmur indirmekle yeryüzü yemyeşil oluveriyor? Gerçekten Allah çok lütufkardır, her şeyden haberdardır.”

“Elem tera” fiili bu ayette de haberdar olmak, kalple görmek, duymak, hissetmek, anlamak, bilmek, idrak etmek anlamlarındadır.

HACC – 65: “Görmedin mi ki ; Allah, bütün yerdekileri ve emriyle denizde akıp giden gemileri hep sizin hizmetinize bağlı kıldı.....”

“Elem tera” fiili bu ayette müşahede etmek, tanık olmak, görmek, hissetmek, bitmek anlamlarındadır.

MÜMİN: 93: “(Ey Resulüm) de ki : “ – Rabbim ! Eğer onlara edile azab va’dini muhakkak bana göstereceksen”

“İmma turiyenni” fiili burada seyrettirmek, yaşatmak, yüz yüze getirmek anlamlarına gelmektedir.

MÜMİN – 95: “(Ey Resulüm) de ki : “- Rabbim ! Eğer onlara vaad ettiğimiz azabı sana göstermeye elbette kadiriz .

“ Nuriyeke” fiili burada vaadi yerine getirmek, ispatlamak, uygulamak, tatbik etmek, infaz etmek anlamındadır.

NUR – 40: “ Yahut (kafirlerin amelleri Fesat ve boşuna oluş bakımından) derin bir denizdeki karanlıklar gibidir. O deniz bir dalga bürüyor ; üstten bir dalga daha (gökte yıldızları kaplayan) bulut var. Bunlar bir biri üstüne yığılmış karanlıklardır ki, kendisi elini çıkarsa onu göremeyecek kadar”

“Yereha” fiili bu ayette idrak etmek, tanımak, bilmek, görmek, hissetmek, algılayabilmek anlamlarına gelir. Buradaki görme basret gözüyle görmedir.

NUR – 41= (Ey Resulüm) Görmedin mi ki gökte olanlar, yerdekiler, havada kanatlarını çırpıp uçan kuşlar, gerçekte hep Allah’ı tespih ediyorlar.....”

“ Elem tera” fiili bu ayette müşade etmek, tanık olmak, idrak etmek, kusursuz algılamak anlamındadır. Burada görmedin mi ki fiilinde hitap edilen kişi Hz. Muhammed (s.a.v) dir.

NUR – 43: “ Görmedin mi ki, Allah bulutları sürüklüyor sonra bulutların arasını topluyor, Sonra onu bir yığın haline getiriyor. İşte görüyorsunuz ki yağmur bunların arasından çıkıyor.”

“Elem tera” fiili bilmek, görmek, hissetmek, düşünmek ve tanık olmak anlamlarına gelmektedir.

FURKAN – 12: “ Öyle ki, Bu ateş onları uzak bir yerden gördüğü vakit, Onlar bunun galeyen ve humurdaşını işitirler.”

“İza raeytehum” fiili bu ayette göz ile görmek, idrak etmek, olacakları artık anlamak manasındadır. Buradaki görmek fiili kafirlerin görmesi veya cehennem bekçilerinin görmesi şeklinde açıklanmıştır. Hz. Muhammed(a.s.) şöyle buyurmuştur. “Kim kasti olarak benim aleyhimde bir yalan uyduracak olursa cehennemini iki gözü kendisine bir yer seçsin.” Ey Allah’ın Resülü onun iki gözü var mıdır? Diye sorulunca, şöyle buyurdu: “ sizler yüce Allah’ın : “ O ateş onları uzaktan görünce, onun büyük bir öfkeyle çıkaracağı şiddetli uğultusunu işiteceklerdir. Bu uğultuyu hiç duymadınız mı?

Cehennem ateşinden gören iki gözü ve konuşan bir dili bulunan bir boyun uzanacak ve şöyle diyecektir : “ Ben Allah ile birlikte başka ilah edinen herkesi azablandırmak üzere görevlendirildim.” Şüphesiz o kuşun susam tanesini görüp bilmesinden daha ileri derecede olanları görür.¹³³

FURKAN – 21= “Bize kavuşmayı ummayanlar şöyle dediler : “ Üzerimize melekler indirilse ya, yahut rabbimizi görsek (de o bize doğru haber verse)” yemin olsun ki onlar nefislerinde büyüklük ve inat tasladılar, Büyük bir azgınlıkla Hududu aştılar”

Bu ayette geçen “ Nera” fiili göz ile görüp, müşahede etmek, bizzat şahit olmak anlamındadır.

FURKAN – 22: “ (O zalimler ölüm zamanında) melekleri görecekları gün mücrimlere o gün müjde yoktur. Melekeler onlara: “ Size müjde yasak, yasak !” diyeceklerdir.”

“ Yarevne” fiili bu ayette, görmek, idrak etmek, tam manasıyla bilme anlamındadır. Çünkü insanlar melekleri ölüm halinde göreceklardır. Buda tam

¹³³ Kurtubi, a.g.e., cilt 12, s. 511-512

anlamıyla görmek ve gereği yakinen anlamaktır. Ölüm halinde müminleri cennetle müjdeler kafir ve müşrikleri ise canları çıkıncaya kadar demirden tokmaklarla döverler.¹³⁴

FURKAN – 40: “Yemin olsun ki, (Kureyş kafirleri ticaert için Şam’a giderken) fenalık (taş) yağmuruna tutulmuş olan o beldeye (Lut kavminin Sedüm şehrine) defalarca uğradılar; onu görüyor değiller miydi? Doğrusu onlar, öldükten sonra dirileceklerini ummazlar.”

“ Yerevna” fiili burada görmek, şahit olmak, olan durum anlamak, sebepleriyle bilmek anlamlarındadır. Çünkü Kureyşliler, ticaret maksadıyla Şam’a gittiklerinde Lut kavminin şehirlerinin yanından geçerlerdi ve onların durumlarını bizzat gözleriyle görüp anlıyorlardı.

FURKAN – 41: “(Ey Resulüm) Mekke kafirlei seni gördükleri vakit, seni yalnız bir eğlence yerine tutuyorlar: “ Bu mu, Allah’ın Peygamber diye göndereceği?” diyorlar.”

“Raevke” fiili bu ayette, senin peygamberlik iddianı duyduklarında, gördüklerinde anlamlarındadır. Bu buyruk Ebu cehil hakkında inmiştir.Peygamberle alay için böyle konuşuyordu.

FURKAN – 42: “(Senin için diyorlarki): “ –Az kalsın bizi,putlarımıza ibadet etmekten çevirecekti, eğer üzerlerine sebat (la ibadet) etmeseydik.....”Fakat, ileride azabı görecekleri gün, yolcu daha sapık kimdir bilecekler.”

Burada geçen “yerevna” fiili bilmek, anlamak, idrak etmek, yani kendilerinin bağlı oldukları din mi, yoksa Muhammed’in (s.a.v) dinini mi daha sapıkçadır, bilecekler, anlayacaklar demektir. Zaten bunu bedir günün görmüşlerdir.

FURKAN – 43: “ (Ey Resulüm) gördün mü, o nefis arzusunun ilah edineni? Artık ona, sen m vekil olacaksın?”

“Eraeyte” fiili burada o kimsenin durumunu gördün mü, bildin mi, anladın mı anlamlarındadır. Herhangibir delil olmadan bir taşa yönelip ibadet etmelerinin hayret edilecek bir durum olduğunu anlatmak için kullanılmıştır.

¹³⁴ Kurtubi, a.g.e., cilt 12, s. 520

FURKAN – 45: “ Rabbinin kudretine bakmaksızın(fecirle güneşin doğuşu arasında) gölgeyi nasıl yayıyor?.....”

“Elem tera” fiili bu ayette görüp bakmanın gözle görmek ile olması anlamındadır. Aynı zamanda ilimden kaynaklanan bir görme olması da mümkündür.

ŞUARA – 7: “ (O kafirler), yeryüzüne bakmadılar mı? Her gün çift ve çeşit iyi nebattan orada nicelerini bitirmişizdir!....”

Yüce Allah bu buyrukla azametne, kudretine dikkat çekmektedir. Eğer onlar kalpleriyle görüp, basiretleriyle bakacak olursa ibadete layık olmanın yalnızca o olduğunu elbette bileceklerdi. Zira her şeye kadir olan O ‘dur. “Yerev” kelimesi kalp gözüyle görmek, anlamak, idrak etmek demektir.

ŞUARA – 61: “Vakta ki, iki topluluk (israiloğulları ile firavun’un Kıpti kavmi) birbirini görüp karşılaştı, Musa’nın ashabı “ yakalandık” dediler.”

“Terae” fiili bu ayette gözle görmek, karşılaşmak, rastlaşmak anlamındadır. Yani her bir grup diğerini görecektir şekilde biri diğerinin karşısına gelince, birbirlerini gördüler, idrak ettiler, demektir.

ŞUARA – 75: “ İbrahim şöyle dedi: “ – Nelere taptıklarınızı gördünüz mü?

“Eferaeytum” fiili burada gözünüzle görüyorsunuz, ne olduğunu biliyorsunuz anlamındadır.

ŞUARA – 201: “ O acıklı azabı göreceklere ana kadar, bu Kur’an’a iman etmezler.”

“Yerevu” fiili göz ile görmek, anlamak, idrak etmek, azabı tatmak anlamındadır.

ŞUARA – 205: “ Gördün ya, Artı onları senelerce zevklendirsek”

“ Eferaeyte” fiili, göstermek, izah etmek, anlatmak, açıklamak anlamlarındadır.

ŞUARA – 218: “ O Allah’dır ki namaza kalktığın zaman seni görüyor.”

“Yerake” fiili ile Allah’ın görmesi kastedilmektedir. Müfessirlerin çoğunluğunun yani İbn Abbas ve diğerlerinin görüşüne göre namaza kalktığın zaman demektir. Mücahid ise : Nerede olursa ol kalktığın zaman anlamındadır, der.¹³⁵

¹³⁵ Kurtubi, a.g.e, cilt 13, s.96

ŞUARA – 225: “Görmez misin o şairler, her yöne meyledir ve boş şeylere dolarlar.”

“Elem tera” fiili bu ayette görmek, bilmek, tanık olmak anlamındadır.

NEML – 10: “ Asan’ı bırak ! (bırakınca) onu, çevik bir yılan gibi gördüğü zaman, dönüp kaçtı ve arkasına bakmadı.....”

“Raeha” fiili gözle görmek, müşahede etmek anlamlarındadır. Asanın yılanı dönmesini gözleriyle görmesi demektir.

NEML – 20: “ Birde Süleyman kuşları teftiş etti de şöyle dedi: “Hüdnüd’ü niye göremiyorum, yoksa gaiblerden mi oldu?”

Bu ayette geçen “Era” fiili görmek bulmak, hissetmek anlamlarındadır.

NEML – 40: “Kendisinde kitaptan bir ilim bulunan zat ise dedi ki: “ –Ben gözünü kırpmadan önce onu sana getiririm.”Derken Süleyman, tahtı yanında duruyor görünce dedi ki; “-Bu Rabbimin fazlındandır; Beni imtihan etmek içindir...”

“Raehu” fiili hem ruh hem dünya gözüyle görmek, bir araya gelmek, bir arada bulunmak, yan yana olmak anlamındadır.

NEML – 44: “ O’na (Belkıs’a şöyle) denildi: “ – Saraya gir.”(Süleyman tarafından yaptırılan sarayın giriş yerine, daha önce cam konulu olup altından su akıtılmakta olduğundan Belkıs) bunu görünce derin bir su zannetti ve (ıslanmasın diye) elbiselerini kaldırarak bacaklarından bir miktar açtı.....”

“Raethu” fiili duyu organı olan göz ile görmektir.

NEML – 86: “Görmediler mi? Biz içinde sükun bulunsunlar diye geceyi yarattık, görmeleri içinde gündüzü...”

“Yerev” fiili bilmek, anlamak, kavramak, idrak etmek, bilincine varmak demektir.

NEML – 88: “ Birde dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın.”

“Tera” fiili görmek, bulmak, seyretmek, müşahede etmek anlamlarındadır.

NEML – 93: “ Yine d ki : “ – Allah’a hamd olsun. O yakında size azab alametlerinin (Bedir savaşında veya kıyamette) gösterecektir de, onları tanıyacaksınız (Allah tarafından olduklarını anlayacaksınız).....”

“Seyurikum” fiili bu ayette bildirmek, göstermek, izah etmek, açıklamak anlamlarındadır.

KASAS – 6: “ Bir de o ezilmekte olan İsrail oğullarına Mısır ve şam’da kuvvet ve üstünlük verelimde hem Firavun’a, hem(veziri) Haman’a ve ordularına onlardan korktukları şeyi (helaklerini) gösterelim.”

“Nuriye” fiili bu ayette göstermek, yaşatmak, hissettirmek, kanıtlamak, isbatlamak ve rtaya çıkarmak anlamındadır.

KASAS – 31: “ Ve Asa’nı(elinde yere) bırak. Onu çevik bir yılan gibi hareket ediyor görünce dönüp kaçtı, ona bakmadı bile.....”

Buradaki “Raeha” fiili görmek, tanık olmak, seyretmek, bakmak anlamındadır.

KASAS – 64: “Müşriklere şöyle denecek: “- (Azabdab kurtulmak için) yalvarın bakalım ortaklarınız (putlarınıza).” Onlard yalvaracaklar, fakat kendilerine karşılık vermeyecekler.Azabı göreceklerdir. Önceden onlara hakkı kabul edi hidayete ereydiler ya.....”

“Raevu” fiili bu ayette,ruh, kalp ve çıplak göz ile tüm bilinciyı yakınen hissederek bilmek, karşılamak, yüz yüze gelmek anlamındadır.

KASAS – 71= (Ey Resulüm, Mekke halkına) deki : “- Söyleyin bana, eğer Allah kıyamet gününe kadar geceyi üzerinize devam ettirirse, Allah’tan başka hangi ilah size aydınlık getirir. Hala dinlemeyecek misiniz?

“Eraeytum” fiili burada düşünmek, idrak etmek, algılamak,tasavvur etme, bilmek ve hissetme anlamındadır.

KASAS – 72: “ De ki: “ – Eğer Allah kıyamet gününe kadar, devamlı olarak gündüzü üzerinize bırakacak olsa, Allah’tan başka, size içinde dinleyeceğiniz bir geceyi getirecek ilah kimdir, söyleyin bana? Hala görmeyecek misiniz?”

Buradaki “Eraeytum” fiilide Kasas – 71’dekiyle aynı anlamdadır.

ANKEBUT – 19: “ (O Kafirler) görmediler mi, Allah (nutfedden) yaratmaya nasıl başlıyor, sonra (kıyaette) onu nasıl iade edecek?”

“Yerevé fiili burada anlamak, görmek, haberdar olmak, azarlamak, uyarılmak anlamındadır.

ANKEBUT – 67: “ Mekke halkı görmediler mi ki, biz(şehirlerini her türlü yağma, tecavüz, esaret ve adam öldürme hadiselerinden) emniyet içinde bir koru yaptık, halbuki çevresinde insanlar çarpılıp, yağma ediliyor....”

“Yerev” fiili bu ayette idrak etmek, farkına varmak, anlamak, tanık olmak, şahit olmak anlamlarındadır.

RUM – 24: “ Yine, O’nun (Kudretinin) alametlerindendir ki, size hem korku, hem arzu vermek için şimşeği gösteriyor.....”

Burada ki “yurikum” fiili göstermek, yaşamak, seyrettirmek, tanıtmak anlamındadır.

RUM – 37: “ Görmediler mi ki, Allah dilediğinde rızkı genişletir, hemde sıkır? Şüphesiz bunda iman edecek bir kavim için (ibret alınacak) alametler var.”

“Yerev” fiili bu ayette görmek, şahit olmak, tanık olmak, anlamak, idrak etmek, bilmek manasındadır.

RUM 48: “ Allah O’dur ki, rüzgarları gönderir de bir bulut kaldırır. Sonra onu gökte dilediği gibi yayar ve onu parça parça yapar. Drken yağmuru görürsün, (Bulutların) aralarından çıkar.....”

“Fetera” fiili görmek, anlamak, bilmek, seyretmek, tanık olmak, farkına varmak demektir.

RUM – 51= “ Doğrusu biz bir yel görsek te, o ekini sararmış görseler, muhakkak ardından Allah’ı ve nimetlerini inkarı koruyorlar.”

“Feraevhu” fiili burada görmek karşılamak, bulmak, tanımak anlamındadır.

LOKMAN – 10: “ Allah gökleri, gördüğünüz şekilde direksiz yarattı....”

“ Terevneha” fiili bu ayette duyu organı olan çıplak göz ile görmek, seyretmek, müşahede etmek, yakından incelemek, gözlemlemek anlamlarındadır.

LOKMAN – 11: “İşte bu gördükleriniz Allah’ın yarattıklarıdır.Hay di gösterin bana, Allah’dan başkası ne yaratmış?.....”

“Feeruni” fiili bu ayette ortaya koymak, getirmek, isbet etmek ve kanıtlamak anlamlarındadır.

LOKMAN – 20: “Görmediniz mi ki, Allah gökdekinin ve yerde olanı hep menfaatiniz için birer sebep kılmıştır.....”

“Elem tera” fiili burada göz ile görmek, bilmek, anlamak, tanık olmak, kavramak, hissetmek, şahit olmak anlamındadır.

LOKMAN – 29: “Görmedin mim, Allah geceyi gündüze sokuyor, gündüzüde geceye sokuyor.....”

“Elem tera” fiili bu ayette görmek, tanık olmak, bilmek, anlamak, kavramak manasındadır.

LOKMAN – 31: “Görmedin mi Allah’ınüzerimize bir nimeti olarak (kudretine delalet eden)alametleirnden size göstermek için, gemiler denizde akıp gidiyor.

“Elem tera” fiili bu ayette görmek, bilmek, tanık olmak anlamında, yni ayette geçen “liyuriyekum” fiili ise göstermek, bildirmek, isbatlamak, kanıtlamak idrak ettirmek, hissettirmek manasındadır.

SECDE – 12: “ (Ey Resulüm kıyamette) müşrikleri Rablei huzurunda başları eğerek. “Ey Rabbimiz ! bize vaat ettiğini gördük, Peygamberlerin doğrulduğunu işittik ve kabul ettik. Şimdi bizi(Dünyaya) geri çevir, Salih bir amel işleyelim. Çünkü (İnkar ettiklerimize tamamen ve) yakinen inandık.” Dertlerden, bir görsen!”

“ Vele tera” fiili burada bir gerçeği bütün hücreleriyle hissederek görüp, o gerçeğin bütün boyutlarını hissederek algılamak, tanık olmak ve şahit olmak anlamındadır.

SECDE – 27= “ Görmediler mi ki bir suyu çorak araziye sevk ediyoruzda onunla hayvanların ve kendilerinin yiyecekleri ekini bitiriyoruz.....”

“ Evelem yerev” fiili burada görmek, bilmek, kavramak, anlamak ve tanık olmak anlamındadır.

AHZAB – 9: “Hani (hendek savaşında sizi yok etmek için kafirlere ait) ordular size gelmişti de, biz onların üzerine bir rüzgar ve görmediğiniz meleklerden ibaret) ordular Salı vermiştik.....”

“ Lem terevha” fiili gözle görmek anlamındadır. Hendek savaşında müşrikler-in görmediği ordular Allah tarafından gönderilmiştir. Burada o olaydan bahsedilmiştir.

AHZAB – 19: (Harbe geldikleri zamanda) size yardım hususunda cimri kimseler olarak geliyorlar ve zafer kazanmanızı kıskanıyorlardı. Derken düşman korkusu gelince, (Hendek savaşında) o münafıkların gördün ki (Ey Resulüm) ölüm baygınlığına düşmüş kimse gibi, gözleri dönerek sana bakıyorlardı.....”

“Ra eytehum” fiili bu ayette bakmak anlamındadır. Yüce Allah onların korkaklığını nitelendirmektedir. Korkularından sağa sola bakarlar, şaşırırlar demektir.

AHZAB – 22: “ Müminler düşman birliklerini görünce : “ işte Allah’ın ve Resulün bize vaat ettiği (zafer) budur.....”

“Rae” fiili Ali b. Süleyman’a göre gördü fiili görmeye delalet etmektedir. Yani Onların bu görüşleri sadece Rabbe imanlarını ve Onun hükmüne teslimiyetlerini arttırmıştır.¹³⁶

SEBE – 6: “Kendilerine ilim verilmiş olanlar (azhab) görüyorlar ki, Rabbinden sana indirilen Kur’an Hakkın kendisidir ve o hamd’a layık, her şeye galip olan Allah’ın yolunu (dinini) gösteriyor.”

“ Yerev” fiili bilmek, anlamak, idrak etmek, tam manasıyla etrafındaki şekilleri, nesnelere, bilip görmek anlamındadır.

SEBE – 27: “ De ki “ ona ortaklar olarak kattıklarınızı bana gösterin (Bakayım ne yaratıyorlar)” hayır öyle şey yok doğrusu Allah her şeye galiptir, Hükmünde hikmet sahibidir.”

“ Eruni” yani “ bana gösterin” lafzında ki görmek kalp ile görmektir.

SEBE – 31: “.....Fakat sen o zalimleri, Rablerinin huzurunda durdurulurken sözü birbirlerine çevirecek, düşükler, o büyüklük taşıyanlara: “ Siz olmasaydınız, Muhakkak biz iman ederdik” dedikleri zaman bir göreydin!”

“ Tera” fiili göz ile görüp durumlarını tam anlamıyla anlamaktır. Yani kafirler hesap için durdurulacakları yerde alı konularak, birbirlerinin kınayarak ve sitemli bir şekilde kendi aralarında karşılıklı konuşmalarını bir görsen! Oysa bunlar dünya hayatında iken dost ve dayanışma içerisinde idiler.

SEBE -33: “ O düşüklerde büyüklük taşıyanlara : “ Hayır, gece ve gündüz,bize Allah’ı inkar etmemizi; (Peygamberi tanımamızı) Ona ortaklar koşmamızı

¹³⁶ Kurtubi, a.g.e, cilt 14, s. 68

emrediyonuz.” Derler. Azabı gördükleri zaman içlerinden pişmanlık getirirler bizde o kafirlerin boyunlarına demir laleler vururuz. Onlar ancak yaptıklarının cezasını çekerler.”

“Raevu” fiili bu ayette göz il görmek, gerçekleri anlamak demektir.

SEBE – 51: “ (Ey Resulüm kıyamet günü o kafirleri) dehşete düştükleri vakit görsen !”

“Tera” fiili göz ile görmek anlamındadır. Bu buyrukta Yüce Allah, kafirlerin hakkı tanımak zorunda kalacakları bir zamandaki hallerini söz konusu etmektedir. Buruk : Sen dünya hayatında ölümün geldiği yahutta Yüce Allah’ın kendilerine göndereceği başka bir azabın inişi esnasında korkuya kapıldıklarını bir görsen, demektir. İbn – i Abbas böyle demiştir. El hasen ise bu onların kabirlerde sayha (kıyamet çılgılığı) dan ötürü duyacakları korku ve dehşettir demiştir.¹³⁷

FATIR – 8: “Hiç kötü ameli kendisine süslenipte o nu güzel gören kimse, (hakkı hak ve batılı batıl gören gibi olur mu?).....”

“Ferahu” fiili bu ayette göstermek anlamındadır.

FATIR – 12: “..... Gemileride görürsün ki, denizde suyu yara yara giderler; Allah’ın rızkıdan arayasınız diye..... olur ki şükredersiniz. “

“Tera” fiili bu ayette göz ile görmek anlamındadır.

FATIR – 27: “ Görmedin mi, Allah gökten bir yağmur indirdi de onunla cinsleri başka başka bir çok meyvalar çıkardı.

“ Elem tera” fiili bu ayette sözü edilen “görmek” kalbin görmesi ve ilim sahibi olmak anlamındadır. Yüce Allah’ın indirdiğini kalbinle görüp buna dair bilgin olmadı mı? demektir .¹³⁸

FATIR – 40: “ (Ey Resulüm, Mekke halkına) de ki Allahtan başka ibadet etmekte olduğunuz ortaklarınız (putlarınız) yeryüzünde neyi yaratmışlardır? Bana haber verin, gösterin bakalım !”

Bu ayetteki “ Era eytum” fiilinin anlamı “ bana onun hakkında haber ver” şeklindedir.

¹³⁷ Kurtubi, a.g.e, cilt 14, s. 292

¹³⁸ Kurtubi, a.g.e., cilt 14, s. 336

YASİN – 31: “ Onlar (Mekke kafirleri) görmediler mi ki, kendilerinden evvel ne kadar nesiller helak etmişiz; Onlar (öldükten sonra) hiç dönüp onlara gelmiyorlar.”

“ Elem tera” fiili bilmek, anlamak, idrak etmek anlamındadır.

YASİN – 71: “ (Şunu da Mekke halkı) görmediler mi; biz onlar için, kudretimizin meydana getirdiklerinden bir takım davarlar yaratmışız da, onlara sahip bulunuyorlar.

“Yerev” fiili bu ayette “görmek” fiili kalbin görmesidir. Yani bakmazlar ibret almazlar ve tefekkür etmezler mi?..... demektir.

“YASİN – 77: “ O (inkarcı) insan görmedi mi: Biz onu bir nutfeden yarattık...”

“Yera” fiili bu ayette düşünmek, anlamak, idrak etmek anlamındadır.

SAFFAT – 14: “ Bir mucize gördükleri vakitte eğlenceye alıyorlar”

“Raev” kelimesi gözle görmek, idrak etmek, müşahede etmek, anlamak demektir.

SAFFAT – 55: “ Derken (Bizzat kendisi) bakmış onu ta cehennemde ortasında görmüştür.”

“Feraehu” fiili gözle yakinen görmek anlamındadır. Bakmak kesin bir şekilde müşahede etmek anlamında gelir.

SAFFAT – 102: “ Votka ki, yanında koşmak çağını erdi (ona şöyle) dedi: “ Yavrum! Ben rüyamda görüyorum ki seni boğazlıyorum. Artık bak, ne düşünüyorsun.....”

“Era” fiili bu ayette göz ile görmek, Hz. İbrahim’in rüyasında kendisine bazı şeylerin gösterilmesi demektir.

Yine bu ayette geçen “tera” fiili ise oğlu ismail’e sen ne düşünüyorsun, ne görüyorsun anlamında bir sorudur.

SAFFAT – 105: “ Gerçekten rüyana sadakat gösterdin.Şüphe yok ki biz, güzel amel işleyenlere işte böyle mükafatlandırırız.”

“Rü’ye” fiili bu ayette rüya, düş anlamındadır. Rüyasında gördükleri şeylerdir.

SAD – 62: “ Bir de (O cehennemde ki Azgın ele başılar müminleri kastederek şöyle) diyecekler : “(Dünyada) kendilerini bayağı kimselerden saydığımız bir takım adamları (fakir müminleri bu ateşte) niye görmüyoruz?”

“Nera” fiili bu ayette gözle görmek anlamındadır. Bu arada Hz. Muhammed’in azhabı kastedilmektedir. Kafirler Müslümanlar hakkında böyle soracaklardır.

ZÜMER – 21: “ (Ey Resulüm) Görmedin mi ki, Allah gökten bir yağmur indiripte onu, yerde membualara sokmuştur. Sonra o yağmur sebebiyle türleri çeşit çeşit ekinler bitiriyor. Sonra ekin kuruyorda onu (yeşilken)sararmış görürsün.....”

“Elem tera” fiili burada kalp ile bilmek, idrak etmek, anlamak manasındadır.

Aynı ayette geçen “feterahu” fiili ise göz ile görmek müsaade etmek, seyretmek anlamındadır.

ZÜMER – 38: “ (Ey resulüm) muhakkak ki müşriklere sorsan: “Gökleri ve yeri kim yarattı?”Şüphesiz : “Allah diyecekler sende ki “o halde” bana haber verin bakalım Allah bana bir keder dilerse, sizin Allah’tan başka taptıklarınız onun bu zararını giderebilir mi?

“ Eferaeytum” fiili bu ayette haber verin, anlatın, gösterin, ispatlayın anlamındadır.

ZÜMER – 58: “ Ve yahut azabı gördüğü zaman : “ buna (dünyaya) bir geri dönmek olsaydıda güzel amel işleyenlerden olsayım” demesi vardır.”

“Tera” fiili göz ile görmek müşahede etmek, anlamak, idrak etmek manalarındadır.

ZÜMER – 60: “ Kıyamet günü, Allah’a iftira edenleri, (ona eş koşanları) görürsün ki, yüzleri kapkara kesilmiştir.....”

“Tera” fiili bu ayette gözle görmek, müşahede etmek ve kalplede idrak etmek anlamındadır.

ZÜMER – 75: “ Bir de melekleri görürsün ki, Rablerini hamd ile tesbih ederek Arşın Etrafını kuşatmışlardır.....”

“Tera”fiili bu ayette göz ile görmek, müşahede etmek ve kalp ile idrak etmek anlamlarındadır.

MÜMİN – 13: “ Odur ki, size (Kudret ve azametine delalet eden) alametlerini gösteriyor, sizin için gökten rızık (Sebebi olan yağmur) indiriyor.....”

“Yurikum” fiili burada idrak etmek anlamak kalple hissetmek anlamlarındadır.

MÜMİN – 29: “.....Firavun dedi ki: “ – ben size, fikrimden başkasını göstermem ve muhakkak ki, ben size doğru yolu gösteriyorum.”

“Uriikum” ve éera” fiilleri bu ayette zahiri olarak göstermek anlamındadır. Yani maddi, somut, elle tutulur, gözle görülür şeyleri gösterir demektir.

Mümin – 69: “(Ey Resulüm), Allah’ın ayetleri hakkında mücadele edenlere bakmaz mısın, (hak dinden) nasıl çevriliyorlar?”

“Elem tera” fiili bu ayette, göz ile görmek, müşahede etmek anlamındadır.

MÜMİN – 77: “.....Artık onlara vaad ettiğimiz azabın bir kısmını sana göstersek, yahut seni kendimize alsak da muhakkak onlar döndürülüp, bize getirilecekler.”

“Nuriyenneke” fiili burada göstermek, seyrettirmek, bildirmek anlamındadır.

MÜMİN – 81: “ Ve size (kudretinin, kemalie, rahmetinin genişliğine delalet eden) alametleri gösteriyor; artık Allah’ın hangi ayetini inkar ederseniz(bu Allah’tan değildir, dersiniz)?”

“Yurikum” bildirmek, tanıtmak, algılamak, hissettirmek anlamındadır.

MÜMİN – 84: “O vakit azabımızın şiddetini gördüklerinde şöyle dediler. “- Allah’ın birliğine iman ettik ve Ona ortak koştığımız şeyleri inkar ettik.

“Raev” gözleriyle görmek, aynel yakın olarak görmek, maşahede etmek anlamındadır.

MÜNİN – 85: “Fakat azabımızı gördükleri vakit, imanları kendilerine fayda verecek değildi.....”

“Raev” tanık olduklarında, görüp, hissettiklerinde, algıladıklarında manasındadır.

FUSSİLET – 15: “sonra Ad kavmi, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve şöyle dediler: “- Bizden Daha kuvvetli kim var?”Onlar, kendilerinin yaratmış olan Allah’ın kendilerinden daha kuvvetli olduklarını anlamadılar mı, (bunu düşünmediler mi)?....”

“Yerav” kelimesi anlamak, bilmek, tnik olmak anlamındadır.

FUSSİLET – 29: “ O kafir olanlar (cehennem’de) şöyle diyecektir: “ – Ey Rabbimiz! Cin ve insanlardan bizi yoldan çıkaran şeytanları bize gösterde onu ayaklarımız altına alalım, en aşağı düşenlerden olsunlar.”

“ Erina” fiili bu ayette bildirmek, tanıtmak ve göstermek anlamlarındadır.

FUSSİLET – 39: “Allah’ın kudretine delalet alametlerden biride şudur ki, sen yeryüzünü kurumuş görürsün.....”

Bu ayetteki “ tera” fiili algılamak, bilmek.....inanmak anlamındadır.

FUSSİLET – 53: “İleride biz o Mekke halkına, hem yeryüzü etrafında, hem bizzat nefislerinde ayetlerimizi (kudretimizin alametlerini) öyle göstereceğiz ki, nihayet Peygamberin söylediği şeyin hak olduğu kendilerine zahir olacaktır. Rabbinin her şey şahit olması yetmez mi?”

“Senurihim” fiili bildirmek, göstermek, tanıtmak, kazandıkları kötülüklerde dolayı titrerlerken göreceksin ! Yaptıklarının cezası başkalarına inecektir.

ŞÜRA – 22: “ (Kıyamet gününde) o zalimleri, kazandıkları kötülüklerden dolayı titrerlerken göreceksin! Yaptıklarının cezası başkalarına inecektir.

“Tera” fiili ahrette aynel yakın, hakkel yakın olarak noksansız görmek ve bilmek, kavramak anlamlarındadır.

ŞÜRA – 44: “Her kimi de Allah saptırırsa, artık bundan sonra onun hiçbir yardımcısı yoktur; ve o zalimleri göreceksin ki, onlar azabı görünce, şöyle diyecekler: “ – Var mı geri dönmeye bir yol?”

Bu ayette geçen “tera” fiili, karşılaşmak, gerçekte yüzyüze gelmek, “raevu” fiili ise göz ile görmek anlamlarındadır.

ŞÜRA – 45: “Ve o kafirleri, ateşe arz edilirken, zilletten boyunlarını bükerek göz altından (ateşe)bakarlarken göreceksin”

“Terahum” fiili burada görmek ve şahit olmak, tanık olmak,seyretmek anlamındadır.

ZUHRUF – 42: “Yahud onlara (azab olarak) vad ettiğimizi (hayatında9 muhakkak sana göstereceğiz. Elbette onlara azab etmeye kadiriz.”

“Nuriyenneke” fiili seyrettirmek, yaşatmak, algılatmak, bildirmek, sahnletmek anlamındadır.

ZUHRUF – 48: “Onlara (firavun ve kavmine)gösterdiğimiz her mucize, muhakkak diğerinden daha büyüktü. (İnkarlarından) dönerler diye, tuttuk onları azaba da çektik.”

“Nurihim” fiili açıklamak, izah etmek, bildirmek, tanıtmak, isbatlamak, kanıtlamak anlamlarındadır.

CASIYE – 23: “(Ey Resulüm), şimdi o kimseyi gördün ya: (hidayeti bırakıp keyfine taparcasına) zekini kendisine ilah edinmiş, Allah’da (spıklığını bildiği) bir ilim üzerine onu şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürleyip, gözüne de bir perde çekmiştir.....”

“Eferaehte” fiili görmek, bilmek, bakmak, tanımak, şahit olmak, kavramak anlamındadır.

CASIYE – 28: “ Ve (Ey resulüm), sen her ümmeti toplanmış bir halde göreceksin.....”

“Tera” fiili hakkel ve aynel yakın olarak eksiksiz bir şekilde bütün boyutlarıyla, görmek, bilmek, seyretmek, şahit ve tanık olmak anlamlarındadır. Olayın Perde arkası gerçeğini, felsefesini algılamak, hissetmektir.

AHKAF – 4: “(Ey Resulüm, o kafirlere) de ki : “ – Allah’dan başka ibadet ettiklerinizi bana bildirin; Yerde olan şeylerden hangisini yarattıklarını bana gösterin.....”

“Eraeytum” fiili bu ayette göstermek, ortaya koymak, isbatlamak ve kanıtlamak anlamındadır.

AHKAF – 10: “(Yahudilere) de ki : “ – Şunu iyice düşünüp, bana haber verin, (söyleyin bana).....”

“Eraeytum” fiili burada bilmek (bildiği halde bilmezden gelmek), görmek, tanık olmak, isbatlamak (onun peygamber olmadığını isbatlamak) anlamındadır.

AHKAF – 23: “ (Hud onlara) dedi ki: “ (azabın inmesine dair) ilim ancak Allah katındadır. Ben size yalnız vahy edildiğim şeyi tebliğ ediyorum. Fakat ben sizi bir kavim görüyorum ki, cahillik ediyorsunuz, (peygamberlerin vazifesinin bilmiyorsunuz)”

“Erakum” fiili tanık ve şahit olmak, gözlemlemek, yargıya varmak (cahil toplum hakkında) anlamlarındadır.

AHKAF – 25: “Rabbinin emri ile her şeyi helk edecektir.” Nihayet o halde girdiler ki, meskenlerinden başka bir şey görünmez oldu. İşte öyle mücrim bir kavme, biz böyle ceza veririz.”

“La yura” fiili onlardan geriye bir şey kalmadı, yani burada “La yura” fiili görünmek, iz bırakmak, tanımak anlamlarındadır.

AHKAF – 33: “ Hala (o kafirler) görüp anlamadılar mı ki, hem gökleri hem de yeri yaratmış ve onları yaratmakla yorulmamış olan Allah, ölüleri diriltmeye muhakkak kadirdir.”

“Yerev” fiili anlamak, kavramak, bilmek, akıl erdirmek, bilincine varmak, algılamak manasındadır.

AHKAF – 35: “ O halde (Ey Resulüm, kafirlerin eziyetlerine karşı), azim sahibi olan peygamberlerin sabrettiği gibi sabret; ve onlar hakkında (azab için) acele etme. Onlar, o vaad olundukları acıyı görecekleri gün, sanki gündüzün bir saatinden başka (bir müddet dünyada) durmamışa döneceklerdir.....”

Buradaki “yerevne” fiili gerçekle karşılaşmak, yeryüzüne gelme anlamındadır.

MUHAMMED – 20: “İman edenler diyorlar ki: “- (cihanda dair) bir sure indirilseydi!.....” Derken açık ve kesin bir sure indirilip onda svaş anılınca, kalplerinde bir maraz(nifak) bulunanları görüyorsun: Sana öyle bir bakış bakıyorlar ki, ölümden baygınlık gelmiş kimsenin bakışına benziyor. Onun da başkalarına gelmesi pek yakındır.”

“Raeyte” fiili bu ayette bakmak, göz ile görmek demektir. Kalplerinde şüphe ve münafıklık bulunanların savaş emri karşısında tereddüde düşüp bakmalarından bahsedilmektedir.

“Le eraynakehum” fiili burada tanıtırız, gösteririz, onların kim olduğunu sana öğretiriz, anlamlarındadır.

FETİH – 27: “And olsun ki Allah gerçekten Peygamberine o rüyayı hak olarak doğru gösterdi....”

“Rü’ya” fiili bu ayette Allah’ın Peygambere bazı gerçekleri rüya olarak göstermesi demektir.

FETİH – 29: “MUHAMMED (A.S.) Allah’ın Peygamberidir. Onun beraberinde bulunanlar (Ashab – ı Kiram), kafirlere kaşı çok şiddetli, kendi aralarında gayet merhametlidir Onları, rüku ve secde eder halde (namaz kılarken) Allah’dan sevab ve rıza istedikleri görürsün.....”

“Terahum” fiili bu ayette görmek, şahit olmak, tanık olmak,seyretmek anlamındadır.

TUR – 44: “Eğer gökten bir parça düşerken görseler, birbiri üzerine yığılıp yoğunlaşmış bir buluttur, derler.”

Bu ayetteki “yerev” fiili göz ile görüp, idak etmek demektir.

NECM – 11: “(Hz. Peygamber miraçta gözü ile) gördüğünün, kalbi tekzip etmedi.

“Rae” fiili bu ayette göz organı ile görmektir.Miraç gecesi Hz. Peygamberin görmesi olarak kullanılmıştır.Çünkü Allah onun görmesini kalbine yerleştirmişti ve nihayet Yüce Rabbini de görmüştü.

Allah bunuda rü’yet (görmek) olarak ifade buyurmuştur. Bunun göz ile gerçek bir görme olduğuda söylenmiştir. Hz. Peygamberin Allah’ın kalp gözü ile gördüğü belirtilmiştir. Başka bir görüşte Yüce Allah’ın celali ve azametinin görmüştür.¹³⁹

NECM – 12: “Şimdi siz Peygamberin o görüşüne karşı, onunla mücadele mi ediyorsunuz?”

“Yera” fiili burada göz ile görüp gerçekleri idrak etmektir.

NECM – 13: “Yemin olsun ki, (cebrail’i hakiki suretinde) bir daha da (miraçtan) inerken gördü.”

“Raehu” fiili bu ayette kalp gözü ile görmek demektir. İbn – i Abbas dedi ki : Muhammed (s.a.v.) bir diğer defa Rabbini kalbi ile gördü.¹⁴⁰

NECM – 18: “ And olsun ki (peygamber) Rabbinin en büyük alametlerinde bir kısmını gördü.”

¹³⁹ Kurtubu, a.g.e., cilt 16, s. 447

¹⁴⁰ Kurtubu, a.g.e., cilt 16, s. 449

“Rae” fiili burada göz ile görmektir. Hz. Muhammed’in İsra’ya gittiği o gecede gidişinde ve dönüşünde gördüğü şeylerdir.

NECM – 19: “Bize haber verin, (putlardan tapındığımız) Lat ve Uzayı.....”

“Eferaeytum” fiili bu ayette bildirin, anlatın, haber verin, gerçekleri gösterin anlamlarındadır.

NECM – 33: Şimdi gördün mü (imandan) yüz çevireni;”

“Eeaepte” fiili bu ayette gördün mü, gerçekleri anladın mı anlamındadır.

NECM – 35: “Gaybın ilmi o cimrin yanındadır da, (başkasının günahı kaldıracağını, bir gerçek olarak) kendisi mi görüyor?”

“Yera” fiili bu ayette bilmek, anlamak manasındadır. Yani ahrette ilgili kendisine gayb olan husuları ve kendisinin de başına gelecekleri biliyorda mı başkasının azabını yüklenmek taahhüdünde bulunuyor.¹⁴¹

NECM – 40: “ Ve uhakkak onun ameli yarın (kıyamette) görülecek.”

Bu ayetteki “Yura” fiili kişinin yaptığıın karşılığını kıyamet gününde göreceğidir. Görüp, anlayacaktır, anlamındadır.

KAMER – 2: “Hala bir mucize görseler, yüz çevirio şöyle derler: “ – Bu devam edegelen kuvvetli bir sihirdir.”

VAKIA – 58: “ Şimdi gördünüz mü, (rahimlere) döktüğünüz meniği?”

Bu ayetteki “efeeraytum” fiili bana haber verin, bana açıklayın, anlatın, izah edin, gösterin anlamlarına gelmektedir.

VAKIA – 63: “ Şimdi gördünüz mü o ettiğiniz tohumu?.....”

VAKIA – 68: “Şimdi içmekte olduğunuz suyu bildirin bana.”

VAKIA – 71: “Şimdi çakıp, yanmakta oldupunuz ateşi bana haber verin.”

Bu son üç ayette geçen “eferaeytum” fiilleride haber vermek, açıklamak, izah etmek, göstermek anlamlarına gelmektedir.

HADİD – 12: “(Hatıla) o gün ki, mümin erkeklerle, mümin kadınların nurları,önlerinde ve sağlarından koşar bir halde kendilerini göreceksin....”

¹⁴¹ Kurtubu, a.g.e., cilt 16, s. 475.

“Tera” fiili bu ayette göz il görmek, şahit olmak manalarındadır.

HADİD – 20= “....Bu bir yağmurun halinde benzer ki,onun bitirdiği nebat, çiftçilerin hoşuna gider. Sonra (yeşil Rengi) değişir; birde onu görürsün, sararmıştır....”

“Feterahu” fiili burada görmek, bakmak, seyretmek, müşahede etmek, anlamak manalarındadır.

MÜCADELE – 7: “Görmez misin? Allah hem göklerdekini, hem yerdekini hep bilir.”

“Elem tera” fiili bilmek, anlamak, idrak etmek ve ayrıca kalp ile de görmek anlamlarındaadır.

MÜCADELE – 8= “ (Ey Resulüm) bakmaz mısın şunlara, (o münafıklarla Yahudilere) : Gizli konuşmaktan yasaklandılar da, Sonra dönüp yasaklandıklar şeyi yapıyorlar ve yalan, zulüm, peygambere isyan fısıldaşıyorlar...”

MÜCADELE – 14: “ (Ey Resulüm, müminlerin esrarını Yahudilere nakleden) şu münafıklara bakmaz mısın: Allah’ın gazab etmiş olduğu bir kavme yardaklık etmektedirler.....”

Mücadele 8 ve 14. ayetlerde geçen “ Elem tera” fiilide mücadele 7 . ayetteki anlamlarla aynıdır.

HAŞR – 11: “ Bakmaz mısın, şu münafıklık yapanlara?”

“Elem tera” fiili görmek, tanık olmak, bilmek, kavramak, anlamak manalarındadır.

HAŞR – 21: “ Eğer biz bu Kur’anı – ı bir dağın üzerine indirseydik, muhakkak o dağı, Allah korkusundan baş eğmiş, parçalanmış, görürdün.....”

Bu ayette geçen “ eraeytehu” fiili bakmak, göz ile görmek demektir.

CUMA – 11: “Böyle iken bir ticaret veya eğlenti gördüklerinde, ona fırladılar da, seni (hutbede) ayakta bıraktılar....”

“Raevu” fiili göz ile görmek demektir.

MÜNAFİKUN – 4: “Sen o münafıkları gördüğün zaman, kalıpları hoşuna gider ve söylersen dediklerine kulak verirsin. Sanki onlar direk olmuş keresteler gibidirler.”

Bu ayette geçen “ raeytehum” fiili bakmak, göz ile görmek demektir.

MÜNAFİKUN – 5: “O münafıklara: “ – Gelin, Allah’ın Resulü sizin için mağfired dileği versin” denildiği zaman, başlarını bükerler ve görürsün ki, kibir taslayarak, (tevbeyle ve özür dilemeye yanaşmayarak) yüz çeviriler.”

“Raeytehum” fiil bu ayette bakmak, göz ile görmek demektir.

MÜLK – 3: “ Yedi göğü kat kat yaratan O’dur. O rahman’ın yarattığında hiçbir düzensizlik göremezsin. Haydi çevir gözü (semaya) görebilir misin bir çatlak?”

Bu ayette iki yerde geçen “Tera” fiili görmek, bulmak, karşılaşmak, seyretmek anlamlarındadır.

MÜLK – 19: “ O kafirler, üstlerinde kanatlarını açarak ve kanat çırpıp kapayarak uçan kuşlara bakmazlar mı?...”

“Yerev” fiili bu ayette bilmek, anlamak, kavramak, idrak etmek, bilincine varmak anlamlarındadır.

MÜLK – 27: “Nihayet vakti gelip de o (vaad olunan) azabı yakından gördüklerinde o kafir olanların yüzleri kötüleştirmiş ve onlara şöyle denilmiş olacaktır: “- işte sizin istediğiniz (ve vuku bulmaz dediğiniz) azab budur.”

“Raevhu” fiili gözle görmek, bakmak, anlamak anlamlarındadır.

MÜLK – 28: “ (Ey Resulüm, o Mekke müşriklerine) deki : “ – Bana söyleyin : Allah beni ve beraberimdekileri helak etse, yahut bize merhamet buyursa, kafirlere acılı bir azaptan kurtaracak kimdir?”

“Eraeytum” fiili haber vermek, açıklamak, izah etmek, anlatmak demektir.

MÜLK – 30: “(yine onlara de ki : “- bana söyleyin: Eğer suyumuz yerin dibine batar giderse size bir akarsu kim getirir?”

Bu ayetteki “eraeytum” fiilide Mülk 28 ‘deki ile aynı anlamdadır.

KALEM – 26: “ Vakta ki o bahçeyi (böyle yanmış kapkara) gördüler: “- Biz, herhalde yanlış gelmişiz.” Dediler.”

“Raevha” fiili bu ayette göz ile görmek, bakmak anlamlarındadır.

HAKKA – 7: “ Allah o fırtınayı, üzerlerine yedi gece ve sekiz gün arka arkaya musallat etti. (orada bulanaydın) bu kavmin o fırtınada yıkılıp kaldığını görürdün; sanki onlar içleri kof hurma kütükleri idiler.

“Fetera” fiili görmek, anlamak, bilmek, seyretmek, tanık olmak demektir.

HAKKA – 8: “ Şimdi onlardan, görüyor musun bir geri kalan?”

“Tera” fiili görmek, bulmak, seyretmek, bilmek anlamlarındadır.

MEARİC – 6: “Doğrusu onlar, onu uzak (imkansız) görüyorlar.”

Bu ayetteki “yerevnehu” fiili, inanmak, görmek, zannetmek, sanmak ve kabul etmek, ...olarak bakmak, değerlendirmek anlamlarını kullanmıştır.

MEARİC – 7: “Fakat biz o azabı yakın görüyoruz.”

Burada kullanılan “ve nerahu” fiili ise kabul etmek, inanmak, değerlendirmek, varsaymak anlamlarındadır.

NUH – 15: “Görmediniz mi Allah yeri göğü tabaka tabaka nasıl yaratmış?”

“Elem terav” fiili bu ayette görmek, bakmak, seyretmek, idrak etmek, incelemek, algılamak, bir şeyin mahiyetini kavramak gibi anlamlara gelmektedir.

CİN – 24: “ Nihayet o va’ad olundukları azabı(kıyamette) gördükleri vakit; yardımcısı en zayıf sayıca da en az olan kimmiş bilecekler; (o ‘mu, yoksa kendilerimi?)”

“Raev” fiili burada yüz yüze gelmek, karşılaşmak, gerçeğe yüzleşmek, bir şeyi tüm çıplaklığıyla bilmek, bilip öğrenmek anlamındadır.

İNSAN – 13: “Orada koltuklar üzerine dayanmış bir haldedirler. Orada ne bir güneş (rahatsızlığı) görürler, nede soğuk.”

Buradaki “ la yerevne” fiili karşılaşmak, hissetmek anlamlarındadır.

İNSAN – 19= “(Cennet ehlinin) etraflarında (hizmet için) devamlı olarak taze çocuklar dolaşır ki, sen onları gördüğün zaman saçılmış inci sanırsın.”

Buradaki “izara eytehum” fiili görmek, seyretmek, bakmak anlamındadır.

İNSAN – 20: “ Orada her nereye baksan sonra yine baksan, bir nimet ve pek büyük bir mülk (saltanat) görürsün.”

Buradaki “ve iza raeyte” fiili bakmak ve seyretmek anlamında, “sem’me raeyte” de ki “ raeyte” fiili ise görmek, müşahede etmek, yargıya veya bir sonuca varmak, algılamak anlamında kullanılmıştır.

NAZİAT – 20: “(Musa vardıda) ona büyük mucizeyi(asa'nın ejderha oluşunu” gösterdi.

Buradaki (feerahu” fiili bildirmek, hissettirmek, algılatmak, göstermek, bilgi vermek,” Mucize göstermek manasındadır.

NAZİAT – 36: “Bir de cehennem, her (gözü olup) görene açılmıştır. (Ogün onu herkes görecektir.)”

“Yera” fiili burada bakmak, seyretmek anlamındadır.

NAZİAT – 46: “(İnsanlar) kıyameti görecekları gün, sanki bir akşam veya kuşluğundan başka (dünyada, yahut kabirlerde) durmamışa dönecekler.”

Buradaki “yerevnehe” fiili bir manzarayı seyretmek, bir olaya tanık olmak, meydana gelecek bir olayla karşılaşmak anlamında kullanılmıştır.

TEKVİR – 23: “ And olsun ki, peygamber, o cebrail'i açık ufukta gördü.”

Bu ayette geçen “raehu” fiili gözle görmek demektir.

MUTAFFİFİN – 32: “Müminleri gördükleri vakit: “ – İşte bunlar sapıklardır.” Diyorlardı.”

Buradaki “ve iza raevhum” fiili görmek, karşılaşmak ve birine rastlamak anlamındadır.

FECR – 6: “ Görmedi mi, Rabbin nasıl (azab) etti. Hud peygamberin kavmi Ad'a”

Bu ayette geçen “ Elem tera” fiili sana haber verilmedi mi, bildirilmedi mi, anlatılmadı mı şeklindedir.

BELED – 7: “Onu, kimsenin görmediğini mi zannediyor?”

“Yerahu” fiili bu ayette, gözetmek anlamındadır.Yani Yüce Allah, onun bu halini bilir.

ALAK – 7:” Kendisini müstağni gördü diye.”

“Raehu” fiili burada gördü anlamındadır. “Gördü” fiili bir isim ve bir haber gerektiren fiillerdendir. Tıpkı zannetmek, sanmak anlamındaki fiiller gibidir.¹⁴² Bu fiil bu ayette zannetmek, sanmak anlamlarına gelmektedir.

ALAK – 9: “Gördün mü o kimseyi men ediyor.”

ALAK – 11: “Gördün mü ya o doğru yol üzerinde ise;”

ALAK – 13: “Gördün mü ya yalanlayıp, yüz çevirdi ise?”

Bu ayetteki “eraeyte” fiilleri göz ile görmek, gerçeği anlamak, idrak etmek anlamlarındadır. Buada kastedilen kişilerden men edilen şahıs Hz. Muhammed, diğeri ise Ebu cehildir. El – Ferra dedi ki: Anlam şudur :”Bir kulu namaz kılarken engelleyeni gördün mü?” Üstelik o hidayet üzere olup, takvayı emreden birisi iken bu işten alıkoyan ise (hak) yalanlayıp, zikirten yüz çeviren bir kimse ise. Yani bu halde olan kimsenin durumundan daha çok hayret edilecek ne vardı? Sonrada şöyle buyurmaktadır: Vay ona! Ebu Cehil Allah’ın (her şeyi gördüğünü bilmez mi?) Yani onu görüp, işlediklerini bilmez mi? Bu (soru)hem takrir (gerçeği söyletmek), hem de azar ihtiva etmektedir. Buradaki “Gördün mü” anlamında ki soruların her birisinin birincisinden bedel olduğu da söylenmiştir.¹⁴³

ALAK – 14: “Allah’ın muhakkak gördüğünün hiç bilmez mi”

Bu ayetteki “yera” fiilindeki görmekten kasıt Hz. Allah’ın görmesidir.

ZİLZAL – 6: “ O gün (kıyamette) İnsanlar amellerinin karşılığı kendilerine gösterilmek içi (rütbelerinin icabı) fırka fırka (kabirlerinden) çıkacaktır.”

“Liyurev” fiili yani “ amellerinin karşılığı kendilerine gösterilmek için” amellerinin mükafatı kendilerine verilmek için demektir. Buda Peygamber (s.a.v) ‘den rivayet edilen şu buyruğa benzetmektedir. “ Kıyamet gününde kendisini kınamayacak hiçbir kimse olmayacaktır. Eğer kişi iyilik yapan biri ise : ben niye daha çok iyilik işlemedim diyecek eğer bu türden olmayan biriye: neden masiyetelerden (kötülük ve günahlardan) uzakdurmam diyecektir.¹⁴⁴

ZİLZAL 7 – 8: “Zira kim zerre miktarı bir hayır işlerse, onun mükafatını görecektir, kimde zerre miktarı bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.”

¹⁴² Kurtubu, a.g.e., cilt 19, s. 222

¹⁴³ Kurtubu, a.g.e., cilt 19, s. 223-224

¹⁴⁴ Kurtubu, a.g.e., cilt 19, s.270

Bu iki ayette geçen “yerehu” fiilleri yapılanların karşılığını göreceklerdir anlamındadır.

TEKASÜR 6 – 7: “And olsun ki, (kıyamet günün) o kızgın ateşi muhakkak göreceksiniz. Yine And olsun, onu, muhakkak kesin bir görüşle göreceksiniz.

Bu ayetlerde ki “Leterevunne ve leterevunneha” fiilleri kesin olarak aynel yakın bir şekilde gerçekleri her boyutuyla görüp, hissetmek, anlamaktır. Yani baş gözüyle görmek sırasında cehennem kesin olarak görülecektir, İnsanın gözü önünden kaybolmayacaktır.

FİL – 1: “ Rabbinin fil sahiplerine ne ettiğini gördün mi?” “ Elem tera” fiili yani “ görmedin mi” sana haber verilmedi mi demektir. Bilmedin mi diye de açıklanmıştır. Fil sahiplerine ne yaptığımı görmediniz mi demek, yani sizler bunu gördünüz. Benim size bu lütfumda bildiniz. O halde size ne oluyorda iman etmiyorsunuz?¹⁴⁵

MAUN – 1: “Dini yalanlayanları gördün mü ?

Bu ayette geçen “eraeyte” fiili yani nasıl bir hükümde bulunduğu bakar mısın anlamındadır.

MAUN – 6: “Onlar (namazlarıyla insanlara) gösteriş yaparlar.”

Bu ayetteki “yurevne” fiili gösteriş yapmak, riyakarlık yapmak, iki yüzlü olmak anlamındadır.

NASR – 2: “ İnsanların bölük bölük Allah’ın dinine girdiklerini gördüğünde”

“Raeyte” fiili bu ayette görmek, tanık olmak, bilmek, şahit olmak, idrak etmek, anlamak, manalarındadır.

¹⁴⁵ Kurtubu, a.g.e., cilt 19, s. 347

SONUÇ

Bu çalışmada eğer “rea” fiilini bir parça anlatmaya, manalarını açıklamada başarılı olmuşsak bu bize Yüce Allah’ın yardımları ile. Zira hiçbir şey O’nun izni olmadan gerçekleşmez.

Daha öncede açıkladığımız anlamlarıyla “rea” fiili ve Kur’an’da bunun gibi birçok fiil farklı farklı anlamlara gelir. Sadece bir tek anlamıyla bakarsak ayetleri tam anlayamamış, ilahi mesajı tam fark edememiş oluruz.

Genel olarak “Rea” fiili insanlara ilgili kullanılmıştır. Fakat bazı ayetlerde Allah’ın görmesi ile ilgili de kullanılmıştır. Keyfiyetini bilmediğimiz bu görme çeşidini yalnızca Hz. Allah bilebilir. Biz insanların görmesi ve diğer anlamlarıyla açıkladığımız Rea fiilini anlayabiliriz. Bunu da ilahi yardımla anlayabiliriz, kavrayabiliriz. Çünkü insanların görmesi, idrak etmesi sınırlıdır. Bu sınırlı görmeyle ve idrak etmeyle ancak belirli gerçekleri belirli şekillerde anlayabiliriz.

Bu çalışmamız Allah’ın izniyle inşallah gerçeğe yakın olmuştur. Rabbimiz bizi batılı batıl gören Hakkı Hak gören samimi mü’min kullarından eylesin, amin.

Rea fiili sadece görmek olarak kullanılmamıştır. Göz ile görmek dışında, kalb ve akılla görmek yani idrak etmek anlamı da vardır. Çünkü gördüğümüz şeyi tam olarak algılasak onu idrakte ederiz.

Bilgi vermek, öğretmek anlamı vardır. Düşünmeye sevk etme anlamı çıkarabiliriz. “Görmüyor musunuz” derken bizleri bazı şeyleri düşünmeye sevk eder.

Bazı konuları açıklamak, izah etmek, göstermek, seyretmek, bakmak anlamları vardır. Bizleri baktığımız şeyleri hissetmemiz için hislerimizi kullanmamızı sağlar.

Bazen rüya şeklindeki, bazen de riya şeklindeki yapısıyla karşımıza çıkar “rea” fiili ve bu ayetler tam olarak farklı anlamlar içerir.

Yüce yaratıcı tam olarak tanıdığı insanların neye hangi şekilde ihtiyacı olduğunu bildiğinden kelimeleri insanların zihninde hiçbir yanlış anlaşılmaya yer vermeden anlatmaktadır.

Sonuç olarak kelimelerin, fiillerin, kavramların her zaman ilk anlamında olmadığı bilincinde olarak her konuyu tam manasıyla anlamaya çalışmamız biz insanlar için bir zorunluluktur.

BİBLİYOGRAFYA

- Ateş, Süleyman, Kur'an Ansiklopedisi, Kur'am (Kur'an Araştırmaları Müessesesi), İstanbul.
- Ateş, Süleyman, Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul.
- Bursevi, İsmail Hakkı, Ruh'ul Beyan Tefsiri, Tercüme: Ömer Faruk Hilmi, Osmanlı Yay. İstanbul.
- Cemaleddin Ebul Fadl Muhammed b. Mükrim İbn Mansur el-Ensari, Lisan'ul-Arab, Darul-kutubil ilmiye, Beyrut/Lübnan-2003.
- Erkan, Arif, El-Beyan-Büyük Arapça-Türkçe Lügat, Yasin Yay., İstanbul-2004.
- İmam Kurtubi, El-Camiuli-Ahkami'l-Kur'an, Buruc Yay., İstanbul, Ekim-2003.
- Kutub, Seyyid, Fizilail Kur'an, Mütercimler: M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa, Hikmet Yayınları, İstanbul.
- Ma'luf, Lewis, El-Müncid, Dar'ul Meşrik, Beyrut, 1973.
- Mevdudi, ebul Ala, Tefhimul Kur'an, İnsan Yay. İstanbul.
- Salim, Muhammed Adnan, Muvarsaadil Kur'aniyyetül Müyessera, Daru'l-fikr, Suriye/Şam.
- Sarı, Mevlüd, El-Mevarid, Bahar Yay., İstanbul.
- Topaloğlu, Bekir, Hayreddin Karaman, Arapça-Türkçe Yeni Kamus, Nesil Yay., İstanbul, 1995.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, Sadeleştiren: İsmail Karaçam, Feza Gazetecilik. A.Ş.
- Yolcu, M. İsmet, Örnek Sözlük, Eğiit-San Basım-Yayın, Ankara-1996.
- Zeyyed, İbrahim Mustafa Ahmed Hasan, Hamid Abdülkadir Muhammed Ali Neccar, Mucem'ul-Vasit, İslami Kitaplar Neşriyat Kahire -1970.
- Zuhayli, Vehbe, et- Tefsirü'l-Münir, Tercüme:Hamdi Arslan, Bilimevi Basım Yay., İstanbul, 1. Baskı

ÖZGEÇMİŞ

21/17/1974'de Elazığ'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı ilde tamamladıktan sonra, 1994 yılında girdiği Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 1999'da "Hz. Muhammed'in Doğumundan Peygamberliğine Kadar Ki Dönem" adlı bitirme teziyle mezun oldu.

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalında Yüksek Eğitime başladı. "Kur'an-ı Kerim'de Basara Fiilinin Geçtiği yerler" adlı seminer çalışmasının ardından "Kur'an-ı Kerim'de Rea Filinin Geçtiği Yerler" adlı Yüksek lisans Tezini hazırladı.